https://archive.org/details/bk1495/page/n0/mode/1up

1917-05 & 06 -Kadva Vijay (1495)

All Items on https://archive.org/details/realpatidar

Full Library on https://realpatidar.com/library

Registered No. B. 708.

॥ श्री उमादेव्या: कृपास्तु ॥

કડવા વિજય.

પુસ્તક ૧૦ મું. મે, જુન સને ૧૯૧૭. અંક ૫-૬.

परिवर्तिनि संसारे मृत: को वा न जायते
सजातो येन जातेन याति वंश: समुन्नतिम् ॥

પરિવર્તન પામતા સંસારમાં મૃત્યુ પામેલો કોણ જન્મતો નથી. તેજ ખરો જન્મે છે કે જેના જન્મથી સ્વવંશ-જ્ઞાતિ-ઉન્નતિને પામે છે.

અધિપતિ,
પટેલ મોતીલાલ કાળીદાસ,
શ્રી સત્યનારાયણ પ્રી. પ્રેસના માલીક-અમદાવાદ.

પ્રકાશક,
પટેલ મોતીલાલ કાળીદાસ
શ્રી સત્યનારાયણ પ્રી. પ્રેસના માલીક-અમદાવાદ.

પત્રવ્યવહારનું સરનામું-પુરૂષોત્તમ લલ્લુભાઇ પરિખ.
કડવા વિજય ઑફીસ.
હાજાપટેલની પોળમાં ખારાકુવાની પોળ નં. ૧૪૪૭—અમદાવાદ.

વાર્ષિક લવાજમ ટપાલ ખર્ચ સાથે રૂ. ૧-૪-૦.

Printed by the Editor at his Satyanarayan Printing Press,
Near Civil Hospital, Panabhai's Vadi—AHMEDABAD.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n1/mode/1up

Real Patidar Library

https://www.realpatidar.com/library

This book/literature/article/material may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, loan, sub-licensing, systematic supply, or distribution in any form to anyone is expressly forbidden.

The library does not give any warranty express or implied or make any representation that the contents will be complete or accurate or up to date. The library shall not be liable for any loss, actions, claims, proceedings, demand, or costs or damages whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with or arising out of the use of this material.

Full terms and conditions of use: http://www.realpatidar.com

About Real Patidar books

Real Patidar's mission is to organize the information on Satpanth religion, which is a Nizari Ismaili sect of Shia branch of Islam, and to make it universally accessible and useful. Real Patidar Books helps readers discover the material on Satpanth online while helping authors and researchers in their studies. You can know more by visiting http://www.realpatidar.com

You can resize and move this box in any PDF Application like Adobe Acrobat Reader.

Use the Bookmarks facility in the PDF to directly go to the pages containing Highlights.

For Reference See Pages: 4.
For page numbers, see the page footer. Page numbers are in 'Page x of y' format

References by: RealPatidar.com - Created using: Create-D-File-Step2.pyw (v53)
Created on: 2026-05-02T16:16:33

https://archive.org/details/bk1495/page/n2/mode/1up

1917-05 & 06 -Kadva Vijay (1495)

Digitally signed by realpatidar.com
DN: cn=realpatidar.com, c=IN, o=realpatidar.com, email=mail@realpatidar.com
Reason: I have reviewed this document
Date: 2026.05.02 16:17:13 +05'30'

realpatidar.com

Registered No. B. 708.

॥ श्री उमादेव्याः कृपास्तु ॥

કડવા વિજય.

પુસ્તક ૧૦ મું. મે, જુન સને ૧૯૧૭. અંક ૫-૬.

परिवर्तिनि संसारे मृतः को वा न जायते
सजातो येन जातेन याति वंशः समुन्नतिम् ॥

પરિવર્તન પામતા સંસારમાં મૃત્યુ પામેલો કોણ જન્મતો નથી.
તેજ ખરો જન્મે છે કે જેના જન્મથી સ્વવંશ-જ્ઞાતિ-
ઉન્નતિને પામે છે.

અધિપતિ,
પટેલ મોતીલાલ કાળીદાસ,
શ્રી સત્યનારાયણ પ્રી. પ્રેસના માલીક-અમદાવાદ.

પ્રકાશક,
પટેલ મોતીલાલ કાળીદાસ
શ્રી સત્યનારાયણ પ્રી. પ્રેસના માલીક-અમદાવાદ.

પત્રવ્યવહારનું સરનામું-પુરૂષોત્તમ લલ્લુભાઇ પરિખ.
કડવા વિજય ઑફીસ.
હાજાપટેલની પોળમાં ખારાકુવાની પોળ નં. ૧૪૪૭—અમદાવાદ.

વાર્ષિક લવાજમ ટપાલ ખર્ચ સાથે રૂ. ૧-૪-૦.

Printed by the Editor at his Satyanarayan Printing Press,
Near Civil Hospital, Panabhai's Vadi—AHMEDABAD.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n3/mode/1up

realpatidar.com

વિષયાનુક્રમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧. શ્રી પરમેશ્વર સ્તુતિ.	૬૫
૨. અવિદ્યાની ઝાંખી....	૬૬
૩. પટેલ બન્ધુના તંત્રીને માન.	૭૦
૪. રા. કુંવરજીના કલ્યાણકારક કામ પર અમારા બે બોલ.	૭૦
૫. આપણી બોર્ડીંગ-વિદ્યાર્થી આશ્રમ વિશે વિચાર.	૭૧
૬. આખી રાત દળ્યું તોએ કુલડીમાં વાળ્યું છે.	૭૫
૭. ભણનારને ધીરધાર—લોન સીસ્ટમ.	૭૮
૮. છુટું લગ્ન.	૭૯
૯. વિરમગામની જ્ઞાતિ અને છુટાં લગ્નની છુટી.	૮૩
૧૦. ચહા પીનારાને ચેતવણી.	૮૫
૧૧. માંજરીનું ખેતીવાડી પ્રાયોગિક ક્ષેત્ર.	૮૬
૧૨. સહકારી પેઢીઓ....	૮૯
૧૩. સમયોચિત સુધારા.	૮૯
૧૪. ફોગટમાં ફેંકાતી છુટી છવાઇ ક્ષણોની કીંમત.	૯૧
૧૫. ભરૂચ પાટીદાર બોર્ડીંગ.	૯૩
૧૬. કણબી ક્ષત્રિય છાત્રાલય, કાશી-બનારસ.	૯૪
૧૭. ભાવનગરની જ્ઞાતિમાં વિદ્યાવૃદ્ધિ.	૯૪
૧૮. જાણવા જોગ.	૯૫

ખાસ ફંડની પહોંચ.

તા. ૧-૬-૧૭ થી તા. ૨૫-૭-૧૭ સુધી.

૧૪૪૮) અંક ૩-૪ માં આપ્યા મુજબ.
૧૦) ધનશાહ જયકરણદાસ આદ્રજ.
૫) ઇશ્વરભાઇ નારાયણભાઇ ભરૂચ.
૩૫) ચુનીભાઇ વનમાલીદાસ ભરૂચ.
૨) ભગવાન રઘુભાઇ દાહોદ.
૩૧) ગુલાબચંદ મોતીરામ વિરમગામ.
૫) લવજીદાસ ત્રેંટ.
૨૦) શીવલાલ મનસુખરામ વડોદરા.
૫) મગનલાલ બાપુભાઇ સુવાલ.
૧૦૧) મગનલાલ ગોવીંદલાલ અમદાવાદ.
૧૦૧) નારાયણભાઇ રામજી કચ્છ-વિરાણી.
૨૫) રતનસિંહ કરશનદાસ. ગઢસીસા. (કચ્છ)
૧૦) રા. હરજીવનદાસ ખારાઘોડા
૧૦) સોમનાથ નારાયણદાસ વિરમગામ.
૨૫) લાલજીભાઇ દયારામ „
૨૫) માણેકલાલ જેઠાલાલ „
૫) ભોગીલાલ નથુભાઇ અમદાવાદ.

૧૮૬૩ તા. ૨૫-૭-૧૭ સુધી આવ્યા.

જમા મુકયાની વીગત.

૧૪૧૩) તા. ૩૧-૫-૧૭ સુધી ગતાંક ૩-૪ મુજબ.
૭૫) શ્રી સત્યનારાયણ પ્રેસના માલેક મોતીલાલ કાળીદાસને છપામણી પેટે આપ્યા.
૩૪૬) કુમારશ્રી લાલસિંહજીભાઇ, વિરમગામ.

૧૮૩૪ તા. ૨૫-૭-૧૭ સુધીમાં.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n4/mode/1up

realpatidar.com

કડવા વિજય.

પુસ્તક ૧૦ મું. મે, જુન સને ૧૯૧૭. અંક ૫-૬

શ્રીગુરૂ-શ્રીદત્ત.

શ્રી પરમેશ્વર સ્તુતિ.

વસંતતિલકા.

વાણી અને મન વિચાર કર્યે ન પામે,
જ્યાં નેતિ નેતિ કરતાં શ્રુતિઓ વિરામે;
જેને વદે વિવિધ શાસ્ત્ર પવિત્ર ધામ,
તે પ્રાણબંધુ પરમેશ્વરને પ્રણામ. ૧.

કાલ સ્વભાવમય સૌથી સ્વતંત્ર,
જેણે રચ્યો જગતરૂપ વિચિત્ર યંત્ર;
જે શુદ્ધ બુદ્ધ સુખ કારણ પૂર્ણ કામ. તે. ૨.

જે બુદ્ધિ આદિ શુભ સાધન આપનાર,
જેની કલા કૌશલ્યતા પ્રગટી અપાર;
જેને ન દોષ ગુણ રૂપ નામ. તે. ૩.

જેના ભયે પૃથ્વી ધારણ ધર્મ પાળે,
જેના ભયે નહીં હુતાશન સદા બાળે;
જેના ભયે પવન વાય ન થાય થામ. તે. ૪.

સીમા તજે ન સમુદ્ર સમર્થ તોય,
જેનો કદાપી વિનાશ કરે ન કોય;
આકાશથી ન અવકાશ તજાય આમ. તે. ૫.

જે જીવ શીવ અને જગત સ્વરૂપ,
જે આ ચરાચર તણો અતિ ઉગ્ર ભૂપ;
જે સૌનું અતિ અલૌકિક એક ઠામ. તે, ૬.

પાસે છતાં અદ્રશ્ય વસ્ય રહે છે,
છેટે છતાં હૃદયમાં રમ્યા કરે છે;
જેને જરાય અડે ન જડ હાડ ચામ. તે. ૭.

સત્તા વડે પૂર્ણ પોષણ કરે છે,
સત્યાદિથી વિવિધ અવતાર લે છે;
જેને વિષે પ્રલયમાં સૌને વિરામ. તે. ૮.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n5/mode/1up

realpatidar.com

This edition starts with Page 66.
There are no missing pages

જેને વિરંચી હરિને હર નામ આપી,
ભાવે કરે ભજન પુણ્યવડે પ્રતાપી;
જીભે જપાય હર કેશવ કૃષ્ણ રામ. તે. ૯.

શ્રીમત્ પરમહંસ સ્વામી શ્રી હરિહરાનંદગિરિ મહારાજ.

અવિદ્યાની ઝાંખી.

પ્રિય પાઠકો! શું આપ સાક્ષાત અજ્ઞાનની પ્રતિમાઓની ઝાંખી–દર્શન કરવા ચાહો છો? કે આપણા અજ્ઞાન બન્ધુઓપર વિદ્યાદેવીની કૃપા થયેલી જોવા ઇચ્છો છો? જો આપને આપણી જ્ઞાતિમાં ઘર કરી બેઠેલ અજ્ઞાનનું દર્શન કરવું હોય તો આવો, કલેજા પર હાથ રાખો ને ચાલો મારી સાથે.

આપણી દયાળુ સરકારની એવી ઇચ્છા છે કે અમારી ખેડુત પ્રજા પણ અન્ય પ્રજાની પેઠે આગળ વધે અને તે હેતુથી ગામડામાં પણ બાળકોને ભણાવવા સ્કુલો ઉઘાડી છે. એક બાજુ જ્યારે સરકારની વિદ્યા ફેલાવવા આટલી બધી કાળજી છે ત્યારે બીજી બાજુ આપણી અજ્ઞાન જ્ઞાતિ હંમેશ અભણ રહેવા ચાહે છે ને અંધારા કુવામાંથી હજુ પણ બહાર નિકળવા ચાહતી નથી.

માળવામાં કમાલપુર કરીને ગામમાં વિજયાનંદ નામક એક માસ્તરની સ્કુલમાં નિમણોક થઇ. પોતાની કોલેજ છોડતી વખતે અજ્ઞાન બન્ધુઓને ભણાવી તેમના અંતઃકરણમાં જ્ઞાનનો પ્રકાશ પાડવાની તેની આશાઓ હૃદયમાં પ્રબળ વેગથી ઉછળતી હતી; કારણ તે ખેડુતોની દેશમાં અગત્ય સમજતા હતા અને દેશના સ્તંભરૂપ એ પ્રજાને ઉન્નત સ્થિતિ પર લાવવાની ભાવના સાથે કોલેજમાંથી બહાર પડતાંજ તેમણે ગામડાની નોકરી સ્વિકારી હતી અને આવા પરોપકારી સ્વભાવથી તે પોતાને આવા મળેલા લાભ માટે ધન્ય ધન્ય માનતા હતા.

માસ્તર સાહેબને કમાલપુર ગામમાં આવે છ માસ થયા છે પરંતુ સ્કુલમાં ૬–૭ છોકરા પણ સરેરાશ હાજર રહેવા લાગ્યા નહિ. ગામમાં ૫૦) ઘર પાટીદારોનાં ને એક ઘર ગોર મહારાજનું તથા બે ઘર ફોગટમલ તથા ગપોડમલ નામના વાણીઆનાં હતાં. ગામની એકંદર દ્રવ્ય સમ્બંધી સ્થિતિ પણ સારી હતી.

બન્ધુઓ! આવો હવે આપણે આશાભર્યા અંતઃકરણે છોકરાંને તેડવા જતા પાટીદારોના મહેલ્લામાં માસ્તર સાહેબ સાથે જઇએ.

સ્થળ—પાટીદારોનો મહોલ્લો.

વકતા પટેલ પોતાના પુત્રને કહે છે—બેટા, ભગલા, ઘરની બહાર જતો ના, નહિ તો માસ્તર સાબ પકડીને નિશાળે લઇ જશે.

દરમ્યાન માસ્તર સાહેબ હોંસભર્યા આવી પહોંચ્યા.

માસ્તર—ભગલા, ચાલ ભણવાને નિશાળે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n6/mode/1up

realpatidar.com

વક્તા—નહિ મહારાજ, નહિ, કિરપા રાખો ! ! અમારે કાંઇ રાજ કરવું નથી. અમારે તો કાંઇ ભણવું-ભણાવવું નથી, કારણ સાંભળો—

રાગ-માળવી તુકબંધી.

બળદના તો પુદ પાછળ ગોદી (ખોદી) ખાવેગા,
નામ મતી લેજો છોકરો ભણવા નહિ આવેગા,
કચેરીની નોકરી કરવી ના, પંડીત નહિ બણનો,
વકીલી ના કરવી અમારે, ફીકાથી નહિ લઢણો. ૧.

કરસાણ (કૃષીકાર–ખેડુત) ભાઇ ઠેર્યાં, અમે શું કરવાના,
આખર હળથી કામ પડશે, સહુ ભુલાંગા,
ઘણી પંચાત કરોગા તો લઠ્ઠ મારાંગા,
એક ખુંણો નહિજ પાકયો, દંડ ભરાંગા. ૨.

જાઓ, જાઓ, પંડયા તમે ગાંડા થઇ ગયા હો,
કરસાણો (ખેડુતો)ના પાછળ પડી, કાંઇ (શું) લોગાહો.

(એટલામાં ઘરમાંથી વખત પટલાણી આવી કહેવા લાગ્યાં.)

ઉંધી હુંધી ઘોડી કરી છડી (સોટી) મારે તો
દુઃખના દેખાય છોરો એકજ મારે તો. ૩.

દયારામ પટેલ—હા, પટેલ સાચી વાત છે, હું પણ છોકરાને ભણવા મોકલવાનો નથી. મને પણ મારા લાડકવાયા છોકરાની બહુ દયા આવે છે: મારો દિકરો તો એકવાર નિશાળે ગયો તેથી માંદો પડી ગયો. વિદ્યાની પરાપત (પ્રાપ્તિ) નથી.

ઘણો બુરો મારો પંડ્યો બહુ ખોટો છે,
હાથ પગ તુટે મારો છોરો છોટો છે,
ખેલવાના દન હવે કંઇ ભણેજી,
કુદવાના દન હવે કાંઇ જાણેજી. ૧.
મક્કી (મકાઇ)ના તો ખેત ઉપર હોડા તાડેગા
ડાગળા પર બેઠ છોરો મકાઇ ઝાડેગા
ઘણી દયા આવે મુને મ્હારા છોરાકી
પુરૂ કોણ પડે આવા પંડ્યા હંડ્યાથી. ૨.

માસ્તર—અફસોસ ! ઓ સુકોમળ વિદ્યા દેવી, તું આવાં વજ્ર જેવાં કઠોર હૃદયમાં શી રીતે પ્રવેશ કરી શકે ? (દયારામ પટેલને) હા ભાઇ દયારામ પટેલ ! વિદ્યા તો બુરી ચીજ છે. તમને ઝેર પાઇએ છીએને ?

દયારામ—નહીં સાહેબ ! અમે અમૃત નથી પીતા ! એતો બ્રાહ્મણ વાણીઆનાં છોકરાંનું કામ છે.

એક ત્રીજા પટેલ જકુખડજી—દયારામભાઇ ! કાલ મેં આ માસ્તર સાહબને આપણા ઘરમાંથી વાંકી ચુંકી રેકડી બતાડી પુછ્યું કે કહો માસ્તર આ શું છે ? તો તેમને

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n7/mode/1up

realpatidar.com

આવડયુંજ નહિ, એટલે મારા પગે લાગ્યા ત્યારે મેં કહ્યું કે આતો બળદ મુતરણી છે. વાહરે, માસ્તર સાહેબ! બીજું પણ કહું જો લખી બતાવો તો ખરા.

ભુગોળ ભણાવે પંડયો જાણે કાંઈ હે,
હું એક વાત પુછુ આવડે નહી હે
ડોબલાં (ડોબાં–ઢોર) હાકવાની બોલી, લખી દો દેખાં
કલમ બંધ હોઇ જાયે ચાલે નહી રેખાં.

(ઢોર હાંકવાની બોલી " ડચકારા કચકચ " વગેરે ઉચ્ચાર લખી શકાતા નથી)

માસ્તર--બસબસ! રહેવા દે ભાઇ તારી બળદ મુતરણી અને જીભ કાતરણી! (મનસાથે) આમ કહેતા કહેતા માસ્તર સાહેબ નિર્વિવાદહાર કબુલ કરતા વિચારવા લાગ્યા કે જોઇએ ગામમાં અમારા બ્રાહ્મણભાઇના હાલ કેવા છે?

પાઠકવૃંદ! આપણા માસ્તર સાહેબ શેઠ ગપોડમલ તથા ફોગટમલની ગલીમાં થઇને ચાલતા હતા ત્યાં પણ વિદ્યાદેવીનીજ વાતો ચાલી રહી હતી અને વિદ્યાનેજ દેશપાર કરવાની ચર્ચા થતી હતી.

ગપોડમલ--ફોગટમલજી, કેમ કાંઇ નવા માસ્તર આયા છે તે કાંઇ જાણે છે કે આમ અમસ્તાજ દાખલ થઇ ગયા છે?

ફોકટમલ--શેઠ આપણે શું કામ ધરમની ગાયના દાંત ગણવા? આપણે તો થોડાજ પૈસા આપવાના છે કે ટેકસ આપવાનો છે? બાપડો બ્રાહ્મણનો દિકરો છે. આપણા બાપનું શું જાય છે?

ગપોડમલ--શેઠીઆ આવી વાતો આમ ન કરો, જો કોઇ સરકારી માણસ સાંભળશેને, તો આપણા માથે ટેકસ ચોટાડી દેશે.

આ વાર્તાલાપ સાંભળતા સાંભળતા છાતીપર પથ્થર મુકી (છાતી કઠણ કરી) માસ્તર સાહેબ પુરોહિત ભિક્ષાનંદજીના ઘર પાસે આવી પહોચ્યા, ત્યાં પુરોહિત ભિક્ષાનંદજીના પુત્ર મક્ષિકાનંદ તથા ગોરાણી કરૂણાવતી વગેરે કુટુંબીજનો ઉભાં હતાં ત્યાં છેટેથી માસ્તર સાહેબને આવતા દેખી પુત્ર મક્ષિકાનંદ પોતાની માતાને કહેવા લાગ્યો.

મક્ષિકાનંદ—મા, મા, હું ભણવા નહિ જાઉ...ઉં...ઉ...ઉ.

કરૂણાવતી—અરે જો, જો, સામેથી માસ્તર આવતા દેખાય છે ને! મેં તુને પહેલેથીજ કહ્યું હતું કે તું ઘરનાં બારણાં વાસી રમ્યા કરજે, નહિ તો રોયો મહેતો આવશે તો પકડીને ભણવા લઇ જશે, હાય હાય બેટા શું કરીશું? ડાકણ તો એક ઘર પણ છોડે છે પણ આ ડાકીઓ માસ્તર તો કોઇને છોડશે નહિ. (માસ્તર આવ્યા)

માસ્તર--ચાલો, મક્ષિકાનંદ! ભણવાને.

મક્ષિકાનંદ રોવા માંડે છે અને ગોરાણી કરૂણાવતી તેને છાતી સાથે દાબી સજળ નેત્રે કરૂણ વાણીથી જવાબ દે છે.

કરૂણાવતી—બેટા મતી ભણજે આપણ માંગી ખાવૅાગા,
ચાર ખુંટના રાજા, કાંઇ દુઃખ પાવોગા;
નિશાળ આગળ જોજે બેટા નિકળતો મતી,
ડાકી પંડ્યો ઘણો ખોટો પકડલે કદી. ૧

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n8/mode/1up

realpatidar.com

ફણુકા (મુઠી માગી ખાવું) છોડાવી દ્રેશે છોડેગા નહિ,
કક્કો મક્કો ભણાવી દેતો કરૂંગા કાંઇ;
ઘણું ભણી જાય ફીરી (પછી) નોકરી કરેજ,
ગાંવ ગાંવ રખડે પછી જીવતો ડરેજ ૨

ભિખારી દુઃખીઆરી હમે સતાવો નહિ,
ચાર દાણા માગી ખાઇએ જતાં નથી કંહી;
જીવનો લેનાર પંજો પાછળ પડયો છે,
ગાંવ છોડી દેવું હાય ખુબ લડયો છે. ૩

માસ્તર--બસ બસ ! કરૂણાવતી ! તારી કરૂણા રહેવાદે, મારૂ કલેજુ ફાટે છે, જીવ બળે છે, પણ અફસોસ, વિના હકુમત હું લાચાર છું. હાય, ઋષીમુનીઓની ઔલાદ-વંશજો, તમારી છેક આ દશા થઇ ગઇ છે ?

ભિક્ષાનંદ—લ્યો, સાહેબ, વળી આપને હજુ હકુમત જોઇએ છે ? આપ આપના ઉપરી અધિકારીને લખીને આજને આજ કાયદા કાનુન કરાવી લ્યો, અમને અમારાં છોકરાં વ્હાલાં હશે તો ડોકટર સાહેબનું ગમે તે રીતે મન મનાવી, સર્ટીફીકેટ લાવ્યા કરીશું.

માસ્તર—બસબસ બ્રહ્મદેવ, હદ થઇ ગઇ, તમારી પણ આજ દશા છે કે ? બસ, બ્રહ્મદેવ માફ કરો, નાહક મગજ ખાલી ના કરો.

ભિક્ષાનંદ—મગજ તો ખાલીજ છેને તમારૂજ, દશ રૂપરડીની નોકરીમાં કયાંથી તર હોય તે ?

માસ્તર—અરે ઓ બેકદર અને નિરસ અમારી માસ્તરી ! આવાં સડેલાં મગજના તું પણ બે ચાર તમાચા ખાઇ લે.

રાગ દેશી બનઝાર.

નહિ મીલે સમયપર રોટી, હાય ! હાય ! નોકરી ખોટી,
ઑફીસર ધમકી બોલી, હાય દેછે છાતી છોલી,
પણ પેટ ફીકર છે મોટી—હાય હાય નોકરી ખોટી. ૧

ફોગટમલ--(શેઠ આવી પહોચ્યા) માસ્તર સાહેબ, માસ્તર સાહેબ, જરા શાંતિ રાખવી જોઇએ. તમે વિદ્વાન છો. આપ નિરાશ કેમ થાવછો ?

માસ્તર--શાંતિ ? કેટલીબધી શાંતિ, સાંભળો,

સવૈયા.

લાખ કરોડ કી કૌન ચલી, જહા નીલ પદમ ખજાને ભરેહે;
ઘોડનકી પરવાહ નહિ કછુ, હાથીહુ દિન ઉપાસ કરેહે.
બાલક ફૌજ વિના તનખા (પગાર), વહ શસ્ત્ર વિના બહુ યુદ્ધ લરેહે;
" નાયબ " હે ઇતનો શુભરાજ, તઉ નૃપ " ટીચર " ભુખે મરેહે.

માસ્તરસાહેબ સત્વર સ્કુલમાં ગયા અને અરજી લખી પોતાના ઉપરી અધિકારીની હજુરમાં પોચ્યા અને કહેવા લાગ્યા.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n9/mode/1up

realpatidar.com

સાહેબ ! જ્યાંસુધી દેશમાં શિક્ષણ ફરજીઆત નહિ થાય અને બાળકોનાં માતા પિતાના દંડ નહિ થાય ત્યાં સુધી દેશમાંથી અજ્ઞાનનું અંધારૂ ટળવાનું નથી.

વાચકો ! દેશમાં જ્યાં ગુરૂજનો–બ્રાહ્મણોની પણ ભણવા ઉપર નજર નથી ને છોકરાને ભીખ માગી ખાવાનો ઉપદેશ અપાય છે ત્યાં બીજી જ્ઞાતિઓની શી દશા ? દેવું કરીને ટાણા કરવા આપણને દામ દોઢ દોકડાના વ્યાજે પણ લેવા સુજે છે પણ છોકરાને ભણાવતી વખત ગરીબ છીએ એવું મનમાં આવે છે ને ભણતાં ઉઠાડી લઇએ છીએ. એ આપણી ઉન્નતિ ક્યારે થવાની. પ્રભુ કૃપા કરી આ જ્ઞાતિનો ઉદ્ધાર કરો.

રામચંદ્ર વ્યાસ માલવીય.

'પટેલબન્ધુ'ના તંત્રી. રા. કુંવરજી વિઠ્ઠલભાઈને માન.

(ગુજરાતી તા. ૧૦–૬–૧૭)

સુરતના "પાટીદાર વિદ્યાર્થી આશ્રમ"ના સ્થાપક અને "પટેલ બન્ધુ"ના તંત્રી રા. કુંવરજીભાઈ આ આશ્રમના મકાન ફંડ માટે દક્ષિણ આફ્રિકા ગયા હતા ત્યાં તમને ઘણાં જાહેર મંડળોએ અને હિંદુ, મુસલ્માન. પારસી અને કેટલાક સહૃદયી અંગ્રેજ મિત્રોએ સારી મદદ કરી હતી. તેઓ આશ્રમના મકાન ફંડમાં રૂ. ૧૬૦૦૦) સોળ હજાર એકઠા કરીને તા. ૨૯ મી મેના રોજ મુંબાઈ આવ્યા છે. તા. ૩૦ મી મેના દિવસે તેમના માનમાં મુંબાઇના "ધિ પાટીદાર જ્ઞાનોત્તેજક મંડળે" એક સભા રા. રા. જમનાદાસ બાલુભાઇના પ્રમુખપદે બોલાવી હતી અને રા. રા. હરજીવનદાસ ભગવાનદાસે પાટીદાર જ્ઞાતિ બીજી જ્ઞાતિઓ કરતાં, વિદ્યામાં કેટલી બધી પછાત છે તે આંકડા વાર બતાવ્યું હતું. ના. પ્રમુખ સાહેબે સદરહુ આશ્રમમાં પોતાના સ્વ. પિતાશ્રી બાલુભાઈના નામે એક ઓરડી બંધાવવા રૂ. ૨૫૦) અઢીસેં આપ્યા હતા. બીજાઓએ પણ યથાશક્તિ આ ફંડમાં સહાય આપી હતી. રૂ. ૨૫૦) રા. રા. કુબેરદાસ ભગવાનદાસ, રૂ. ૨૫૦) પાટીદાર જ્ઞાનોદય મંડલના દશ સભાસદો, એ રીતે રૂ. ૭૫૦) ભરાયા હતા. ફંડનું કામ હજુ ચાલે છે. ના. પ્રમુખ સાહેબે રા. કુંવરજીને હાર કલગી આપી તેમના આ અસાધારણ પરોપકારી કામ માટે ધન્યવાદ આપ્યો હતો, જેનો રા. કુંવરજીએ યોગ્ય શબ્દોમાં પ્રત્યુત્તર આપ્યો હતો.

રા. કુંવરજીના કલ્યાણકારક કામપર અમારા બે બોલ.

સુરતના ભાઇ કુંવરજી અને લઘુભ્રાતા ભાઇ કલ્યાણજી આજે લગભગ નવ વર્ષથી સમસ્ત પાટીદાર જ્ઞાતિની ઉન્નતિ માટે પ્રયાસ કરી રહ્યા છે. તેમના હાથે "પટેલ બંધુ" નામક માસિક ચાલે છે અને "પાટીદાર યુવક" મંડલની તથા "પાટીદાર વિદ્યાર્થી આશ્રમ"ની સ્થાપના થયેલી છે, જે હજુ સુધી ચાલે છે એટલુંજ નહિ પણ ઉતરોત્તર ઉન્નતિમાં આવતાં જાય છે. આવા બે સાધારણ સ્થિતિના યુવાનોના હાથે માસિક ચાલે

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n10/mode/1up

1917-05 & 06 -Kadva Vijay (1495)

realpatidar.com

છે ને તેનું ખરચ તેનાં લવાજમમાંથી પુરૂ થઇ રહે છે, પરંતુ વિદ્યાર્થી આશ્રમ, બોર્ડીંગ જે તેમણે સુરતમાં સ્થાપ્યું છે. તેના નિભાવને વાસ્તે તેમને અને તેમના અન્ય સેવા ધર્મ-પ્રિય બન્ધુઓ-મિત્રોને હંમેશાં ભિક્ષા માગવીજ પડે છે. એ પ્રકારે વિદ્યાર્થીઓને માટે બનતું તેઓ કરે છે; પરંતુ બોર્ડીંગના માટે મકાનની આવશ્યકતા હોવાથી તે કામ સારૂ એક મોટી રકમ જોઇએ. તે એકઠી કરવા તેઓ ઘણા વખતથી પ્રયત્ન કરતા હતા.

હાલમાં ચાલતા ભયંકર વિગ્રહમાં ભુમી, આકાશ, સમુદ્ર અને સમુદ્રનું તળીઉં દુશ્મને યુદ્ધ ક્ષેત્ર તરિકે જાહેર કરેલ છે, કે જેના પરિણામે વારંવાર આગબોટોને ડુબાડવાના ગમ-ખ્વાર સમાચાર આપણે વાંચીએ છીએ. આવા મામલામાં સમુદ્રપાર જવાનું જીવનું જોખમ વ્હોરી રા. કુંવરજી બોર્ડીંગના મકાન ફંડ માટે આફ્રિકા ગયા, જ્યાં ઉતરતાં તેમને પાટી-દારોએજ માન આપ્યું હતું તેમ નહિ, પણ હિંદની ત્યાં રહેતી અન્ય હીંદુ તેમજ મુસલ્માન વગેરે જ્ઞાતિઓએ પણ તેમના અને તેમના પવિત્ર પરોપકારી કાર્ય પ્રતિ સદ્‌ભાવ દર્શાવ્યો; જેના પરિણામે રૂા. ૧૬૦૦૦) સોલ હજારની એક સારી રકમ એકત્ર કરી તેઓ તા. ૨૯-૫-૧૭ ના દિવસે મુંબાઇના બારામાં ઉતર્યા છે. તેમના મિત્રો અને સઘળા પાટીદાર બન્ધુઓએ તેમને પુષ્પથી વધાવ્યા છે. અમો પણ અમારા હૃદયના આશીર્વાદરૂપી ન કરમાય તેવાં કુસુમોથી તેમને વધાવીએ છીએ અને પોતે પોતાના પવિત્ર કાર્યમાં વિજય મેળવી સુખરૂપ ઘેર પધાર્યા તે માટે પરમકૃપાળુ પ્રભુનો વારંવાર ઉપકાર માનીએ છીએ.

સેવા ધર્મ કેટલો વિકટ છે તેમાં શી શી મુશ્કેલીઓ છે, તે વગેરે સઘળું તે બંને બન્ધુઓએ સારી રીતે અનુભવ્યું છે, છતાં પણ તેઓ હજુ સુધી લેશ પણ પોતાના શુભ પ્રયત્નમાં શીથીલ ન થતાં પ્રતિદિન અધિક આવેશથી આગળ વધે છે, તે જોઇ તેમના મિત્રો તથા અન્ય જ્ઞાતિજનો તેમનાં મૂક્ત કંઠે યશોગાન ગાય છે. ફંડની વધારે જરૂર જણાય છે, ને તે તરફ હજુ તેમનો પ્રયાસ ચાલુ છે. પ્રભુ અવશ્ય અલ્પ સમયમાં તેમની ભાવના મુજબ સવડવાળું "પાટીદાર વિદ્યાર્થી આશ્રમ"નું ભવ્ય મકાન થઇ રહે તેટલી રકમ એકઠી કરવામાં તેમને સહાયભુત થશે તેવી અમારી ખાતરી છે.

છેવટે તે બંને વીર યુવક બન્ધુઓને ક્રોટી ધન્યવાદ આપી પ્રભુ તેમને હંમેશ તેમની સેવા ધર્મની યોગ દિક્ષામાં અચલ રાખો તેવી પ્રાર્થના કરી અત્ર વિરમીશું.

આપણી બોર્ડીંગ-વિદ્યાર્થી આશ્રમ વિશે વિચાર.

સુરતના પાટીદાર વિદ્યાર્થી આશ્રમ વિશે આપણે ઉપર મુજબ વધામણી જાણી ઘણા પ્રસન્ન થયા છીએ. એમની પાસે કોઇ સ્થાઇ ફંડ નથી કે જેના વ્યાજમાંથી તેઓ પોતાનો નિર્વાહ-નિભાવ કરી શકે પરંતુ હંમેશ ભિક્ષાની ઝોળી ફેરવી તેઓ તે આશ્રમને ઉત્તમ રીતે નિભાવે છે એટલુંજ નહિ પણ આશ્રમમાં રહેતા વિદ્યાર્થીઓને તેમણે તેમની વ્યવસ્થાનું 'સ્વરાજ્ય' આપ્યું છે, એટલે વિદ્યાર્થીઓ પોતાનો વહીવટ કરી લે છે ને સુપરીન્ટેન્ડેન્ટ દેખરેખ રાખે છે. આપણી **મહા મંડળની** ગૃહસ્થ સંસ્થાના હાથે ચાલતા વિદ્યાર્થી આશ્રમ-બોર્ડીંગની શી સ્થિતિ છે, તેની બહાર કેવી કીર્તી છે, તે વાંચનારા પૈકી કેટલાક જાણતા હશે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n11/mode/1up

1917-05 & 06 -Kadva Vijay (1495)

realpatidar.com

આપણી બોર્ડીંગમાં વિદ્યાર્થીઓ અને સુપરીન્ટેન્ડંટ વચ્ચેનો જાથુનો કુસંપ ચાલુજ છે. સુપરીન્ટેન્ડંટને વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે જે ભાવ જોઇએ તે ત્યાં જોવામાં આવતોજ નથી. સુપરીન્ટેન્ડંટ વિદ્યાર્થીઓને ડીસ્મીસ કરાવવા કમીટી પાસે કાયમ ફરીઆદ રજુ કરતા રહ્યા છે ત્યારે આ સુરતના પાટીદાર આશ્રમમાં વિદ્યાર્થીઓ ફંડ ઉઘરાવવા સુદ્ધાંતનું કામ કરે છે. આપણી બોર્ડીંગના વિદ્યાર્થીઓ સુપરીન્ટેન્ડંટ સાહેબ અને સેક્રેટરી સાહેબના ભયથી ડરતા રહે છે ત્યારે આ સુરતના આશ્રમમાં વિદ્યાર્થીઓ વડીલની સાથે વસતા હોય તેમ સુપરીન્ટેન્ડંટની સાથે રહેલા અમે જોયા છે.

આવા પ્રકારની ભિન્નતા કોઇ પણ સેક્રેટરી સાહેબને અને સુપરીન્ટેન્ડંટ સાહેબને માનપ્રદ હોયજ નહિં. એક બાજુથી દેશના વિદ્વાનો નામદાર સરકાર પાસેથી "સ્વરાજ્ય" માગે છે ત્યારે બીજી તરફથી આપણા આગેવાન **આદર્શ નેતા** જેમના હવાલામાં આપણાં બાળકોને રાખી આપણે તેમને ઉત્તમ ગુણ પ્રાપ્ત કરાવવા ઇચ્છીએ છીએ, ત્યાં આપણને શું જણાય છે? પ્રેમથી વશ કરવાની વિદ્યાના બદલે બાળકોને વશ કરવા અધિકારીઓ તરફથી એનાયત કરાયેલો ને રક્ષાયેલો દંડ–સત્તા જણાય છે. અમે નથી ધારતા કે આ પ્રકારનો આશ્રમવાસીઓ સાથેનો સહવાસ કોઇ શુભ ફળને પ્રાપ્ત કરાવી શકે.

અમે આશ્રમના અધિષ્ટાતા તરિકે બિરાજમાન મહાત્માને એકવાર એકાંતે બેસી અસલના આશ્રમોના પિતારૂપ "કુલપતિ" ઓનાં જીવન વિચારવા અને પેટલાદ બોર્ડીંગના પિતારૂપ અમીન મોતીભાઇના જીવનનો અભ્યાસ કરવા સુચના કરીએ છીએ.

વળી જણાવવાની અમને જરૂર જણાય છે કે અમુક છોકરો ગાંઠતો નથી; તે દાળ પી જાય છે, રોટલીજ ખાઇ જાય છે, નોકરના સામો થાય છે, ઉચ્છૃંખલવૃત્તિનો છે, શોખીન છે, જુઠાબોલો છે, એક પાર્ટી ઉભી કરે છે, નિરંકુશીત છે, સામો થાય છે, મારવા આવે છે, વગેરે વગેરે પ્રકારની ઘણા સમયથી ચાલતી ફરીઆદો સુપરીન્ટેન્ડંટની શોભા ને ગૌરવમાં વધારો કરવાને બદલે ઉલ્ટી ઉણપ બતાવે છે ને આવી નમાલી ફરીઆદોને દાદ દેવી તે પણ અયોગ્ય છે એમ અમારી નમ્ર માન્યતા છે.

આપણી બોર્ડીંગમાં એક ઘણી અજાયબીની વાત અમને એ જણાઇ છે કે મોટી વયના લગભગ સઘળા બોર્ડરો આપણા સુપરીન્ટેન્ડટને ગાંઠતા નથી ને તેટલાજ કારણથી તેમને રહાય રજા આપવી પડી છે કે તેમણે પછી રાજીનામાં આપ્યાં છે. આ બનાવના પ્રસંગમાં ઉંડા ઉતરતાં અમને અમારા સંપૂર્ણ સંતોષ વચ્ચે માલૂમ પડયું છે કે જે યુવાન છોકરાઓને માટે "કચરો ઝડાઇ ગયો છે" એવા શબ્દો આપણા માનવંતા સુપરીન્ટેન્ડંટ સાહેબે વાપર્યા હતા તેજ કચરો–છોકરા, આપણી શ્રી કડવા પા. શુ. સમાજના કાર્યમાં આજ્ઞાંકિત સ્વયં સેવકો બની તનતોડ કામ કરે છે ને સમાજના મંડપ બાંધતા મજુરો સાથે માંચડે ચડી સતત્ મહેનત કરે છે. બોર્ડીંગનો આ કચરો–યુવાન વર્ગ સાથે જો ડહાપણથી કામ લેવામાં આવે તો ખરેખર સંસ્થાના વહીવટમાં હંમેશ જોવામાં આવતી અગવડો ઘણીખરી દુર થઇ જાય એટલુંજ નહિ પણ ખરચના કામમાં તેવા યુવાન બન્ધુઓને "સ્વરાજ" સોંપ્યું હોય તો બેશક ફાયદો થાય, ઉપરાંત તેઓ પોતાનો શિયાળા ઉનાળાની રજાઓનો સમય ઉપદેશ આપી બોર્ડીંગ માટે ફંડ ઉઘરાવવામાં ગાળે. અમારૂં આ કથન

realpatidar.com

Link: http://www.realpatidar.com/library
email: mail@realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n12/mode/1up

realpatidar.com

અતિશયોક્તિ ભરેલું નથી છતાં જેને આ માન્યતાની પૂર્ણ પ્રતીતિ કરવી હોય તેમણે પેટલાદ બોર્ડીંગના પિતારૂપ સુપરીન્ટેન્ડંટ સાહેબને મળી પોતાના અંતઃકરણને ખાતરી કરવા તસ્દી લેવી. સઘળી જાહેર સંસ્થાઓ અને દેશ, જ્ઞાતિ અને કુટુંબની આશારૂપ આવા યુવાન વર્ગ પ્રતિ આપણી બોર્ડીંગમાં સુપરીન્ટેન્ડંટ સાહેબ તરફથી જે રીતે કામ લેવાયું છે તે તરફ હરેક કાર્યદક્ષ પુરૂષ અણગમાની નજરથી જુવે તેમાં અમને શક નથી. સુરતની પાટીદાર બોર્ડીંગના સુપરીન્ટેન્ડંટ ભાઇ કલ્યાણજી વારંવાર વ્યવસ્થાનો ભાર આશ્રમવાસી વિદ્યાર્થીઓને, તેમના ગજા પ્રમાણે સોંપી બહાર જાય છે અને ઘણા વખતથી એ સંસ્થા પણ ચાલે છે છતાં તેમના કે બીજી પણ બોર્ડીંગોના સુપરીન્ટેન્ડંટ સાહેબો તરફથી "કાંકરીનો કલહ" "બોર્ડરોનો બળવો" "કચરો" વગેરે મથાળા નીચે જાહેર ફરીઆદો થતી જોવામાં આવી નથી. આપણી આજે આ દશા છે ત્યારે સુરત પાટીદાર બોર્ડીંગ કે જેને નિભાવવા કાયમ કાંઇ ફંડ નથી, તે બિલકુલ કલહ કે કકળાટ વિના ચાલે જાય છે અને તેના માટે મકાન બનાવવા નાંણાંની જોગવાઇ માટે તેના ઑનરરી સુપરીન્ટેન્ડંટ વગેરે દરિયાપાર ભિક્ષા માગવા જઇ એક મોટી રકમ ઉઘરાવી લાવી પોતાનું હમેશનું નામ કરે છે-યા પોતાની સેવાના સ્મારક તરિકે એક ભવ્ય વિદ્યાર્થી આશ્રમ ખડુ કરતા જાય છે.

આપણી સંસ્થા પાસે હામ દામ અને ઠામ-તન, મન ને ધન-જ્ઞાતિના અગ્રગણ્ય નેતાઓ છે, ધન છે, સંસ્થાની અચ્છી તરેહથી આજીવિકા ચાલે તેટલી આવક છે અને જ્ઞાતિમાં ને. ના. પાટડી દરબારશ્રી જેવા રાજવી પણ છે છતાં બોર્ડીંગના મકાનને માટે આજ સુધી આશામાં ને આશામાંજ જનસમાજ જીવન ગાળે છે. બોર્ડીંગનું મકાન થવાની વધાઇ પ્રથમ સ્વ. પ્રાતઃસ્મરણીય ને. ના. દરબારશ્રી સૂર્યમલસિંહજી સાહેબે અમદાવાદમાં જમીન ખરીદી ત્યારે આવી હતી પણ જ્ઞાતિની અપાર દિલગીરી વચ્ચે પોતે અલ્પ સમયમાંજ વૈકુંઠવાસ કર્યો; ત્યાર પછીથી સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા સાથે કડવા પાટીદાર જનસમાજ બોર્ડીંગના મકાન માટે આશાભર્યા અંતઃકરણે ને. ના. પાટડી દરબારશ્રી તરફ જોઇ રહેલ છે ને જ્યાં સુધી તેવું લાયક મકાન નહિ થાય ત્યાં સુધી જોયાજ કરશે તેમાં લેશ પણ સંશય નથી. થોડા વખત પહેલાં આ સંસ્થાના મકાનને માટે શેઠ સાહેબ સોમનાથભાઈ રૂપજીભાઇ તરફથી રૂપિયા પચાસ હજારની ઉદાર સખાવત જાહેર થઈ હતી અને તે અપૂર્વ પ્રસંગને લીધે સમસ્ત જ્ઞાતિ તરફથી તે ગૃહસ્થને ને. ના. પાટડી દરબારશ્રીના પવિત્ર હાથે માનપત્ર આપવાની ખબર પણ મળી હતી. તે સાથેજ ને. ના. દરબારશ્રી તરફથી પણ એક ઉદાર રકમની બક્ષિસ આપવાની આશા જાહેર થઇ હતી. એ આનંદપ્રદ વખતને ઘણો સમય થયો છતાં, નથી તો હજુ શેઠ સાહેબ સોમનાથભાઇ તરફથી કાંઇ થતુ, કે નથી હજુ સુધી ને. ના. દરબારશ્રી તરફથી કાંઇ થતુ. શેઠ સા. સોમનાથભાઇ વિશે અમારા સાંભળવામાં આવ્યું છે કે આવી અસાધારણ બક્ષીસ જાહેર કર્યા પછી તે પાછી ખેંચી લેવાનું તેમણે યોગ્ય ધાર્યું છે અને તેથીજ તે પ્રસંગે તે શેઠ સાહેબને આપવાનું માનપત્ર પણ મુલત્વી રહ્યું છે પણ જ્ઞાતિજનો સમજી શકતા નથી કે બોર્ડીંગના મકાન માટે ને. ના. જ્ઞાતિશીરોમણી દરબારશ્રીને, તેઓશ્રી તરફથી થનાર ઉદાર બક્ષીસ માટે આપવા ધારેલું માનપત્ર કેમ હજુ સુધી મુલત્વીજ રહ્યું છે. અમારો નમ્ર અભિપ્રાય તો એજ છે કે શેઠ સા. સોમનાથભાઇને આવા પ્રકારનાં દાનની યથાર્થ કિંમત સમજવા પુરતો સમય આપી ને. ના. સ્વ. દરબારશ્રીની

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n13/mode/1up

1917-05 & 06 -Kadva Vijay (1495)

realpatidar.com

અને હાલના આપણા જ્ઞાતિશીરોમણી દરબાર સાહેબની ઇચ્છા મુજબની બક્ષીસનો, એક મહાન મેળાવડામાં, મકાન બાંધવા માટે સ્વિકાર કરી આપણી તેઓશ્રી તરફ વંશ પરંપરાની ભક્તિ જાહેર કરતાં ફુલ નહિ તો ફુલની પાંખડીરૂપે માનપત્ર આપી બીજી પણ કરવા જેવી વિનતિ કરવી કે જે તેઓશ્રીના લાગવગથી સાધ્ય થઇ શકે.

અમે નથી માનતા કે આ અમારી અરજ મહામંડળના કાર્યદક્ષ અને નિપૂણ નેતાઓની નિગાહ બહાર હોય, પરંતુ તેઓ સહુ કોઇ અધિક ઉત્તમ અવસરની રાહ જોતા હોય તો અમારે સહુને સાફ જણાવવું જોઇએ કે "મુલત્વી રાખવાનાં માઠાં ફળ" આપણે આપણા ગૃહ વ્યવહારમાં પણ ઘણીવાર ચાખ્યાં હશે અને મહામંડળની યોજના પછી તેની વ્યવસ્થામાં પણ એવો વધારે વખત કડવો અનુભવ આપણને થયો હશે, એથીજ આ વિષય પરત્વે લાગતા વળગતાને અમારી નમ્રતા પૂર્વક ખાસ પ્રાર્થના છે કે "शुभस्य शीघ्रं"

કાલ કરંતાં આજ કર, આજ કરંતાં અબ;
પ્રાણ જાયગા છુટ તો, ફીર કરંગે કબ.

દેહ ક્ષણભંગુર છે. આપણી દ્રષ્ટી સમીપેજ આપણી સઘળી આશાઓ ને લાડકોડ પુરા કરનારા પ્રાતઃસ્મરણીય રાજઋષી સ્વ. દરબારશ્રી સૂર્યમલજી પોતાના મનપસંદ પ્લાન મુજબ બોર્ડીંગનું મકાન કર્યા પહેલાં, જોકે જમીન પણ તે નિમીત્તે ખરીદી જાણી છે; એકાએક ચાલ્યા ગયા છે. સમય સમયનું કામ કરે છે. જાય છે તે પળ પાછી આવતી નથી. મહામંડળની આવી ઉત્તમ આર્થિક સ્થિતિ અને આવા ધનસંપન્ન આગેવાનો છતાં તેવી બોર્ડીંગનું મકાન નહિ એ શું ઓછી નવાઇ છે? માત્ર હાથની આળસથી મોંમાં મુછો આવવા દઇએ છીએ. માગ્યા વિના મા પણ પિરસતી નથી. ધન નથી, ધન નથી, એવું કહેનારને અમે છાતી ઠોકીને જણાવીશું કે ધન તો અપાર છે, આપનારા પણ બેસુમાર છે, પણ માગનારા નથી. અમારા આ કથનના આધારમાં અમે બે દ્રષ્ટાંતો આપીશું.

ઉંઝાનો અંબારામ બાજી નામધારી પટેલ ગયા નવેમ્બરથી આજ સુધી રૂપિયા પાંચ હજાર એકલા મોરબી ને જામનગર સ્ટેટમાંથી તદ્દન જુઠ્ઠુ બહાનુ બતાવી ઉઘરાવી ગયો છે.

બીજુ આપણી આંખો સમક્ષ ને થોડા મહિના ઉપર સુરત પાટીદાર બોર્ડીંગના મકાન માટે રા. કુંવરજી આફ્રીકા ગયા ને ગણ્યાગાંઠયા મહિનામાં સોળ હજાર રૂપિયા લેઇને આવ્યા.

આપણી સંસ્થાને મકાન નથી. છોકરા ધુમાડાથી અકળાતા હતા. તેમનું દુઃખ ટાળવા રા. રા. હીરાલાલભાઇ સુપરીન્ટેન્ડંટે પોતે મકાન ખરીદી મહામંડળને ભાડે આપ્યું ને બોર્ડીંગને તેમાં લઇ ગયા પણ ત્યાંય ભાડુ મોં માગ્યું આપવા છતાં જગાનો એટલો બધો સંકોચ છે કે છોકરા સમાતા નથી તેથી નવાને દાખલ કરવા સારૂ ના પાડવી પડે છે અને પરાધિનતાનો પાર નથી.

રા. કુંવરજીને તો માગવા માટે દરિયા પાર જવું પડયું છે પણ આપણે તો માગવા એટલું દુર જવું પડે તેમ નથી છતાં હજુ સુધી આ અગવડ ટાળવાની વિનતિ કરવા ને. ના. દરબારશ્રી હજુર કોઇ ગયું હોય તેમ સાંભળ્યું પણ નથી.

છેવટે અમારી આપણા આગેવાનોને નમ્ર પ્રાર્થના છે કે મહામંડલના ઘણા આશયોમાં હાલ તો આપણે જે આ બોર્ડીંગ ચલાવવાનો એકલોજ આશય હાથ પર લીધો છે, તેમાં અમારા કથન પર વિચાર કરી જ્યાં જ્યાં, જેટલો જેટલો વ્યવહારૂ લાગે તેટલો

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n14/mode/1up

realpatidar.com

સુધારો વધારો કરવા અને બની શકે તેટલી વધારે સગવડ કરવા આપ જરૂર પ્રયત્ન કરશો. મકાનની અગવડ ઓછી નથી. છોકરાઓની તે જરૂરીઆતપ્રતિ ખાસ લક્ષ આપવાની જરૂર છે. અને એ સગવડ આપણી સંસ્થાની આવી આર્થિક સ્થિતિ અને આવા નરરત્નો ધનવાન આગેવાન છતાં, હજુ પુરી પડાઇ નથી તે આપણી કાર્યદક્ષતાને જેબ આપે તેવું નથી તેમ અમારે કહેવું પડે છે.

અમને આશા છે કે અમારી આ અગત્યની સુચનાપ્રતિ સત્વર લક્ષ આપવામાં આવશે.

"આખી રાત દળ્યું તોએ કુલડીમાં વાળ્યું છે."

મે. તંત્રી સાહેબ.

આ લેખમાં જે બીના છે તે પરત્વે આપની તરફની કાંઇક નોંધની આશા રાખી હતી. પરંતુ આપની ક્ષમાદૃષ્ટિ તેમજ અન્ય કેટલાંક કારણોને લઇ તેમ થયું નથી તેથી આપને જો સત્ય અને ન્યાય પ્રિય હોય તો આ લેખને આપના માસિકમાં સ્થાન આપશોજી.

લેખનું શીર્ષક વાંચી નવાઇ તો લાગશે તેનો અર્થ એટલોજ કે રાત દિવસ સુધારાનાં બણગાં બુલંદ અવાજે માર્યા પછી પોતેજ કુધારાભર્યું કાર્ય કર્યું. રા. સાગરે સત્ય કહ્યું છે કે:—

લાંબા કરી કર ભાષણો, કરતા છટાથી જોરથી!
પણ શૂન્ય કૃતિઓમાં દિસે! તો એ બધું શા કામનું?

કેટલાક સમય ઉપર જ્ઞાતિમાં બે શોકજનક બનાવ બન્યા. સાંભળતાંજ ક્રોધ, તિરસ્કાર, શોક અને દયાની લાગણીઓ, ક્રમશઃ ઉત્પન્ન થઇ. તે બનાવ તો હજુ તાજાજ હતા તેવામાં કડવા વિજયનો ચાલુ વર્ષનો પ્રથમ અંક વાંચતાં તેમાંના એક વાક્ય ઉપર દૃષ્ટિ ગઇ* તે વાંચતાંજ લેખિની આકુળ વ્યાકુળ થવા લાગી. બને તેટલી રોકી પણ તેવામાં ઉપલા બે બનાવોના સંબંધમાં કાંઇક વિશેષ સાંભળ્યું. હવે તો લેખિની દોડી. નિરુપાયે જે થયું તેની ક્ષમા વાચકવર્ગ પાસે પહેલેથીજ માગી લઉં છું. ઉપરના બનાવો જાણવા વાચકોને ઉત્કંઠા તો થઇ હશે. તેને હવે શાંતજ કરવી જોઇએ. પ્રથમ બનાવ જ્ઞાતિના **મો. જેઠાલાલ ચીમનલાલ સ્વામીનારાયણ** સંબંધે છે. તેમણેજ તે બનાવને ઉત્પત્તિ આપી છે. જે સાહેબ મોટી મોટી સભાઓ ગજવતા હતા, જેની વિદ્વતા ઉપર આખી જ્ઞાતિ શીદા થઇ હતી, જેના વચનને દેવ વચન માનવામાં આવતું હતું, જેણે કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજના અને કૂર્મિ ક્ષત્રિય મહાસભાના પ્રમુખ તરીકે મોટાં સુધારાનાં ભાષણો આપ્યાં હતાં, જે ગીર્વાણ ગિરાના પ્રસિદ્ધ જ્ઞાતા ગણાતા હતા, જેમને રામના એક પત્નીવ્રત માટે પ્રસંશાયુક્ત વચનો બોલતાં અને અનેક પત્નીવ્રતવાળા અમારા ગણાતા કુળવાન બંધુઓને તિરસ્કારતાં ઘણાએ જોયા હતા, તે સાહેબે આજે જ્ઞાન, ભાન અને સાનને કોરાણે મૂકી કોણ જાણે શાએ કારણથી બીજી પત્ની કરી છે. તેમની એક પત્ની શકરી બહેન (શકુંતલાદેવી શું દુષ્યંત ભૂલી ગયા હશે?) હયાત છે. તે બાઇને બે પુત્ર છે. તેમનાં નવાં પત્ની (વિધવા હતાં (અમારી જ્ઞાતિમાં જો પુનર્લગ્ન ન હોત તો કદાચ તેને સુધારો પણ ગણત!) અમને ખબર મળી છે તે પ્રમાણે તે બાઇ ભણેલાં પણ નથી. જયારે

* પૃષ્ટ ૧૭ તેઓ કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં પહેલા નંબરના સુધારક તરીકે જાણીતા છે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n15/mode/1up

તેમનાં પ્રથમ પત્ની કાંઇક ભણેલાં છે, ત્યારે આવું આચરણ કરવાનું શું કારણ? શું નળરાજાની માફક તેમની પાછળ પણ કળીયુગ પડ્યો હશે? શું તેમના સંબંધમાં નીચેનું વાક્ય ખરૂં પડ્યું હશે?

" જુવાની ને દીવાની એ સરખાં ગણાય છે "

(જેશંગ)

શું મહા ધનુર્ધર મહાબાહુ અર્જુને રણશ્રેષ્ઠ કુરૂક્ષેત્રમાં શસ્ત્ર ત્યાગ કર્યાં તે વખતે કૃષ્ણ પરમાત્માએ કરેલા ઉપદેશ જેવો ઉપદેશ કરનાર તેમને કોઇ નહિ મળ્યો હોય? અમને સંશય રહે છે કે કૃષ્ણ નહિ પણ કદાચ કોઇ કૃષ્ણ હૃદયી (કાળા હૃદયનો) મળ્યો હશે (" કાળાના ભેગા રહીએ તો કાળા થઇએ ") શું અમારા સુધારકોનું દુર્ભાગ્ય હશે કે! કે પછી

शशि दिवा करयो ग्रंह पीडनं गज भुजंग मयोरपि बन्धनम् ।
मतिमतां च विलोक्य दरिद्रतां विधरिहो बलवा निति मे मतिः ॥

વાંચક! મેં તો તર્ક ચલાવ્યા. સત્ય કારણ જો બને તો શોધી કાઢજે અને અન્ય વાચકોને લાભ આપજે. જો ભૂલ ન થતી હોય તો કેટલાંક વર્ષ ઉપર જ્ઞાતિના એક બંધુએ બીજી સ્ત્રી કરી હતી તે વખતે પ્રો. સાહેબે 'ગુજરાતી પંચ' સુધી પોતાની નજર દોડાવી હતી. પોતે આ કૃત્ય કર્યું ત્યારે શું તેમને તે યાદ નહિ આવ્યું હોય? આ બનાવ સાંભળીને ગુજરાતી પંચના અધિપતિ સાહેબ પણ કેમ ચુપ થઇ ગયા? અમારા અનુભવ પ્રમાણે કેટલાક સુધારક તરીકે ગણાયા પછી પોતાથી એકાદું કુધારાનું કૃત્ય થઇ જાય તો હતાશ થઇ પોતાના મન અશ્વને રખડતો મૂકી દે છે અને પોતે જે કાર્યોને ધિક્કારતો હોય છે તે પણ આચરે છે. પણ તેમ ન થવું જોઇએ. કારણ કે

(વસંતતિલકા.)

આરંભ ના અધમ વિઘ્ન ભયે કરે છે
ને ભાળી વિઘ્ન વચ્ચે મધ્યમ મૂકી દે છે
વિઘ્નો પરંતુ નડતાં ય ફરી ફરીને
મૂકી ન દેજ નર ઉત્તમ આદરીને

(મુદ્રારાક્ષસ)

અમે પ્રો. સાહેબને વિનંતિ કરીએ છીએ કે હજુ પોતે સુધારાના કાર્યને પોતાની કૃતિઓથી ઉત્તેજન આપે અને પોતાના જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરી નીચેના શ્લોકને યાદ કરે.

गुणवदगुणवद्वा कुर्वता कार्यमादौ परिणतिरवधार्या यत्नतः पण्डितेन ।
अतिरभसकृतानां कर्मणामाविपत्ते र्भवति हृदयदाही शल्यतुल्यो विपाकः ॥

અર્થ.—સારૂ યા નરસું કોઇ પણ પ્રકારનું-કાર્ય કરતા પહેલાં તેના પરિણામનો વિચાર પંડીતે સંપૂર્ણ રીતે યત્નપૂર્વક કરવો. ઉતાવળે કરેલાં કાર્યનાં ફળ કાંટાના જેવાં તે હૃદયને ભસ્મ કરી નાખનારાં નીવડે છે. હાલ તો,

સ્મરણ તાજું કરાવી ખુશાલીમાં ખાનપાનમાં ખટકી,
મનમાન્યા વઇભવ પણ મિત્રવર્જોગે દૂભે નક્કી.

(મુદ્રારાક્ષસ).

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n16/mode/1up

realpatidar.com

સહૃદય હતા તો આટલું લાંબું લખ્યું અન્યને તો ટુંકામાંજ પતાવવાનું યોગ્ય છે. વધુ લખાયે તોય તે છે અને થોડું લખીએ તોય તે છે. કારણ કે

નિર્લજને મન નહિ પસ્તાવો, જેણે મૂકી લાજ,
વટવ્યવહાર ગણે નહિં કદીએ, માને મનથી રાજ;
માને મનથી રાજ મળ્યું છે, ચકડોળે ચઢી ચિત્ત ચળ્યું છે,
જેશંગ લે પછી દુઃખનો લ્હાવો, નિર્લજને મન નહિ પસ્તાવો.

અમારા બીજા વીર **હીરાલાલ વસંતદાસ** છે. તેઓ સાહેબ કડવા હિતેચ્છુના વ્યવસ્થાપક તરીકે અને પોતાના માસિકમાં કુધારાપક્ષીઓની હાંસી કરનારા અને સુધારકોનો કેડો પકડનારા તરીકે જાણીતા છે. અમારે સખેદ જણાવવું પડે છે કે તેમનું વાજું કડવા હિતેચ્છુ—જેને ફાવે તેમ વગાડવામાં આવતું હતું—તે બંધ પડયું છે. તે સાહેબે પોતાના ભત્રીજાના છોકરા જેને પોતે orphan જણાવે છે ને છુટા લગ્નથી સરઢવ પરણાવ્યો હતો. **ચીમન પ્રસન્નનાં લગ્ન**–લગ્નમાં લુંટ આદિ વાતોથી સહુ વાંચકવર્ગ અજાણ્યો નહિ હોય. તે લગ્નપ્રસંગે લગ્નમાં લુંટ નામની નાની ચોપડીમાં કવિ છગનલાલ* બાવળાવાળાએ લખ્યું હતું કે,

"થયો વિવાહ જોયા જેવો રે."

અરે ! તેમજ થયું છે. પ્રસન્નબાઇ થોડા વખત સુધી સાસરે રહ્યા પછી તે ગાંડાં જણાયાં તેથી તેમને પીયર કાઢયાં. તે બાઇને શ્રીમંતનો પ્રસંગ હોવા છતાં પણ સાસરે તેડયાં નહિ. તે બાઇને પિયરમાં એક પુત્ર થઇ મરણ પામ્યો તોય તે બાઇને સાસરે તેડવામાં આવ્યાં નહિ. આ બધુ બન્યું તે હીરાલાલભાઇના વાલીપણા નીચે. શું આ તેમને માટે લજ્જાસ્પદ નથી ? છુટાં લગ્ન અને તેનો આ ભવાડો ! આથી શાં શાં ખરાબ પરિણામ આવ્યાં તેની તે સાહેબને તો કયાંથી ખબર હોય ? સમાજનું ને કડવા વિજયનું કામ કરનાર તંત્રી સાહેબને તેનો સંપૂર્ણ અનુભવ હશે. સુધારાની વાત કાઢતાં અમારો કાન ઉપરની બીના જણાવી તરત પકડવામાં આવે છે. આથી સુધારાને કેટલી હાનિ પહોંચી છે, તેનો ખ્યાલ પણ આવી શકે તેમ નથી. સુધારક કુધારામાં જાય તો તે એક સામાન્ય કુધારક કરતાં પણ ઘણું નુકશાન કરે.છે. હે પ્રભુ ! અમે તને પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે અમારે એવા મનુષ્યોનો ખપ નથી. તેમના ઉપર તું તારી સર્વે કૃપાલુ શક્તિઓ અજમાવજે. સુબુદ્ધિ આપજે.

અમે હમણાંજ સાંભળ્યું છે કે, તે બાઇએ (પ્રસન્ન) કુવામાં પડી આપઘાત કર્યો. આ બાબત સત્ય હોય તો ઘણીજ ખેદજનક છે. અમે તો આવા ગૃહસ્થોને વિનંતિ કરીએ છીએ કે જો તમારા હૃદયમાં કાંઇક દયાનો અંશ હોય, જો તમને તમારા પિતૃઓનું શ્રેય વ્હાલું હોય તો પ્રભુની ખાતર અમારા સુધારાના માર્ગમાં હવેથી આડા આવશો નહિ.

આ લેખ લખવાનો હેતુ કોઇ પણ રીતે ખરાબ નથી. બળતા હૃદયે જે લખાય તે લખ્યું છે. હે પરમકૃપાળુ પરમાત્મા અમારા સર્વે જ્ઞાતિબંધુઓને સન્મતિ આપી સન્માર્ગે દોરજે. શાંતિ.

સે. મં.

---

* આ કવિ હમણાં માસિક ઉપર નાખુશ જણાય છે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n17/mode/1up

realpatidar.com

ભણનારને ધીરધાર—લોન સીસ્ટમ.

આપણા દેશમાં ઉચ્ચ કેળવણી લેવી એ અતિ ખરચાળ થઈ પડવાથી ઘણા વિદ્યાર્થીઓ વસ્તુ વિનાના નર પશુ પેઠે બિચારા મેટ્રીક થઇ રખડી પડે છે. જો તેવા સાધારણ—ગરીબ પણ ઘણા ખંતીલા ભણનારાઓને નાણાંની સગવડ કરી આપી શકે તેવી કોઇ સંસ્થા હોય તો એવા પાર વિનાના વિદ્યાર્થીઓ સાધન સંપન્ન ગૃહસ્થ વિદ્યાર્થીઓ કરતાં વધારે ત્વરાથી ને માનભરી રીતે આગળ વધી નામ કાઢે. આ વિગેરે શુભ પરિણામને ધ્યાનમાં લઇ કેળવણીની કેટલીક ખાનગી સંસ્થાઓએ " લોન સીસ્ટમ (ઉધાર ધીરવાની પદ્ધતિ) ઘણા લાયક પણ ગરીબ વિદ્યાર્થીઓને તેમનો કૉલેજનો અભ્યાસ આગળ ચલાવી તેમાં પાર પડવા નાણાં ધીરવાની સવડ પોતાના ધારાઓમાં કરી હોય છે તેને લીધે તેવી જ્ઞાતિના અને સંસ્થાના અનુયાયીઓ આવી રીતે સહાયતા મળવાથી આગળ વધી કૉલેજમાં નામના કરી રહ્યા છે અને દરિયા પાર પણ જવાનું સાહસ કરી વિદેશમાંથી વિજયી બની દેશમાં પનોતાં પગલે પધાર્યા છે.

આપણી જ્ઞાતિ ઘણી ગરીબ છે ઉપરાંત કેટલાક અતિ ખરચાળ પણ ફરજીઆત જેવા થઇ ગયેલા રિવાજોથી ઘોવાઇ ગઇ છે. આ સ્થિતિમાં તેની સંસ્થાઓ કેવી સધન ને સાધનસંપન્ન હોય તે કળી શકવું મુશ્કેલ નથી. છતાં પણ સં. ૧૯૬૮ માં ને. ના. સ્વ. દરબારશ્રી સૂર્યમલસિંહજી સાહેબના શુભ પ્રયાસથી " શ્રીકડવા પા. હિ. વ. મહામંડલ " નામની સંસ્થા સ્થપાઇ અને લગભગ રૂા. ૮૦ હજાર જેટલું ફંડ પણ મંડાયું. શરૂમાં તેના હેતુઓમાં સુધારક પ્રગતિની પણ આશાને માગ હતો પરંતુ પાછળથી તે વધુ સ્પષ્ટ થતાં માત્ર " વિદ્યાવૃદ્ધિ ને કૃષી ઉન્નતિ " સિવાય સહુ લોપ થઇ ગયું.

વિદ્યાવૃદ્ધિના હેતુને સાધ્ય કરવા પાછળ પણ આજ સુધી મહામંડલની સંસ્થા તરફથી જે થયું છે તે ઘણું નજીવું છે; કારણ કે ફંડનું લોન—બોન્ડસ વગેરે દ્વારા વ્યાજ ઉપજાવવું ને તે ઉત્પન્ન થયેલ રકમમાંથી દરવર્ષે મળી કેળવણી પાછળ વાપરવા બજેટ તૈયાર કરવું કે વ્યાજમાં ઉપજેલ રૂપિયા પૈકી અમુક રૂપિયા બોર્ડીંગ પાછળ ખરચવા, તે કમીટીને આપવા, અમુકની સ્કૉલરશીપો (જે એવી ન્હાંની ન્હાંની છે કે અંગ્રેજી ભણનારાને એવા કકડા સંગીન મદદ કરી શકે નહિ) આપવી, અમુક રકમ પગાર વગેરેમાં ! થયું મહામંડલના લાગવગવાળા સભાસદો ને વ્યવસ્થાપકોની વજનદાર કૌંસીલે આ મહા ગુંચવાડા-ભરેલો વહીવટ કર્યો. આ કાંઈ અઘરૂં ને મુશ્કેલ નથી. છતાં પણ આવું કરનારા ને જોખમમાં માંથુ ઘાલનારા પરોપકારી પુરૂષોને અમે ધન્યવાદ આપીએ છીએ અને આથીં પણ અધિક, તેઓ પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ કરી કાંઇક સંસ્થાનું વધુ ફલપ્રદ કામ કરશે તેવી આશા છે.

વિદ્યાવૃદ્ધિ માટે લોકોની મોટી સંખ્યાને કકડો કકડો નાંખી સંતોષવાના હેતુથી ઠરાવવામાં આવેલી ન્હાંની સ્કોલરશીપો કોઇ રીતે સંગીન ફાયદો કે મદદ કરી શકશે નહિ. તેના કરતાં તો મેટ્રીક થયા પછી કોલેજમાં પોતાનો અભ્યાસ આગળ વધારવા જે વિદ્યાર્થી ઇચ્છતો હોય તેને પણ (ભલે થોડાને મળે) પુરી મદદ મળે તેવી ગોઠવણ વધારે ફલપ્રદ થઈ શકે એમ અમારૂં માનવું છે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n18/mode/1up

realpatidar.com

વળી મહામંડલની એકત્ર મુડીમાંથી જે રકમ લોન બોન્ડસ વગેરેમાં રોકી છે, તેનો ચોથો ભાગ લગભગ ૧૫–૨૦ હજાર રૂપિયા, જે વિદ્યાર્થીઓએ મેટ્રીક થતાં સુધી વિદ્યાર્થી તરિકે ઝળકતી કારકીર્દીથી ઉચ્ચ ભાવીની આશા આપી હોય, તેમને કૉલેજમાં પોતાનો અભ્યાસ આગળ વધારી બી. એ; એલ. એલ. બી; એમ. એ; એસ. બી. બી. એસ; એલ. એમ. એસ; બી. એ. જી. વગેરે સુધી જવાની અનુકુળતા સારૂ છુટથી ધિરવાની સવડ ધારાઓમાં હોવી જોઇએ. તેના નિયમો એવા કરવા જોઇએ કે નાંણાની સલામતી ને તેનું વ્યાજ વગેરે ફતેહમંદ વિદ્યાર્થીઓ કૃતજ્ઞતાથી જલ્દી ભરી શકે. આ યોજનાને જો કે મહામંડલના નિયમોમાં હાલ કયાંઇ સ્થાન નથી પરંતુ તેના પ્રમુખ સાહેબ ને વ્યવસ્થાપક મંડલના બાહોસ અર્થશાસ્ત્રી મેમ્બરો આ વિશે ધિરજપૂર્વક વિચાર કરી કાંઇક યોજના કરી અમલમાં મુકશે તેવી આશા છે.

આ યોજનામાં નાંણાની સંપૂર્ણ સલામતીને વ્યાજના તરફ ધ્યાન આપવામાં ભલે આવે. પરંતુ એ વગેરે ધિરનાર અને ઉપાડનાર બંનેને અનુકૂળ યોજના ઘડી તેનો અમલ થવાને અમારી વિનતિ છે, તેથી એકંદરે એક વિદ્યાર્થીને કોલેજના ગ્રેજ્યુએટ થતા સુધી ૧૦૦૦–૧૨૦૦ સુધી ધીરવામાં આવે તો ચાલી શકે. આવી રીતે ધીરવાનો સવડ હોય તો પણ હું નથી ધારતો કે ૭–૮ જણથી વધારે આવી મદદ માગવા આવે ને કદી આવે તો પણ મંડલે પોતાની ધિરધાર કરવાની મુડી અને માગનારની લાયકાતનો પુખ્ત વિચાર કરી પગલુ ભરવું જોઇએ. આ બધી યોજના બહુ વિટંબણા વિના અમલમાં આવી શકે તેવી છે પરંતુ સુભાગ્યે જો મે. પ્રમુખ સાહેબ અને વ્ય. કમીટીના ગળે ઉતરેતો.

છુટું લગ્ન.

અમારા ગયા અંકમાં અમે કરાંચીમાં થયેલ એક છુટા લગ્નની વધામણી આપી ગયા છીએ. તેજ અંકમાં અમે જેઠ માસમાં થનારા બીજા જે નમુનેદાર છુટા લગ્નની આગાહી કરી ગયા હતા તે વિશે અત્રે વિશેષ જણાવવા ઇચ્છા છે.

અમદાવાદના રહીશ રા. રા. મગનલાલ ગોવીંદલાલના ન્હાના ભાઇ રા. માણેકલાલ (વય લગભગ ૨૦ હાલ પોતે ફર્સ્ટ બી. એ. માં આવ્યા છે) નાં વિરમગામના દેશાઇ ચંદુલાલ મણીલાલનાં પુત્રી સાકરગૌરી (વય ૧૩ ગુજરાતી છઠ્ઠી ચોપડીમાં છે) સાથે લગ્ન જેઠ વ. ૧ બુધવારના દિવસે વિરમગામમાં ઘણા ઠાઠ અને ધામધુમથી થયાં છે.

બાળલગ્નના અસ્ત થતા આ રિવાજપર એક વધારે અસરકારક ફટકો મારવા ઇચ્છતા આ બંને પક્ષે, બને તેટલાં જુના વિચારનાં કુટુંબો વધારે ભાગ લઇ આ શુભ પ્રસંગની શોભામાં વૃદ્ધિ કરે, તેમ કરવા કાળજીપૂર્વક યત્ન આરંભ્યો હતો અને તેથી આજસુધી આવાં લગ્નથી અલગ રહેનાર, પાટડી, વિરમગામ અને અમદાવાદનાં ઘણાંખરાં આગેવાન કુટુંબોએ અતિ હર્ષ અને ઉત્સાહથી ભાગ લીધો છે, એ સુધારાનો અસાધારણ વિજય ગણાય છે.

રા. મગનલાલ અમદાવાદના આડીઆ વર્ગમાં કસ્ટીઆ કુટુંબના છે. અમદાવાદની

realpatidar.com

email: mail@realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n19/mode/1up

realpatidar.com

જ્ઞાતિ ઘણી મોટી છે અને તે કુલીનતાનું મુખ્ય મથક છે. લગ્નમાં ટીલાંટપકાં અને પાટલા ખાટલા અને લગ્ન વધાવવાંને જાહેર કરવાં એ હક તેમના હોવાનું જણાવે છે છતાં અમદાવાદમાં થતાં છુટાં લગ્ન માટે ત્યાં કાંઇ પણ વિરોધ કદી જોવામાં આવ્યો નથી પણ ત્યાંના ખુદ શેઠ પટેલ પણ આવા શાસ્ત્રસંમત રિવાજને ઉત્તેજન આપવા પોતે ઉદારતાથી નિરાભિમાને ભાગ લે છે ને તેમનાં પગલે ચાલી બીજા બધા પણ વ્યવહાર મુજબ વરઘોડામાં, જમણોમાં અને જાનમાં આગળ પડતો ભાગ લેછે. જેઠ શુ. ૧૫ રા. મગનલાલને ત્યાં વરઘોડો હતો ને તેમાં સહુએ પધારવા તસ્દી લીધી હતી. અત્યાર સુધી નવા અને જુના વિચારની હરીફાઇમાં અમને વારંવાર અનુભવ થયો છે કે વિરમગામ, પાટડીના કુલીન બંધુઓ, કરતાં અમદાવાદના કુલીન બન્ધુઓ વધારે વિદ્વાન, ડાહ્યા અને દીર્ઘદર્શી છે. તેઓ ભવિષ્યને વધારે સારી રીતે જોઇ શકયા છે. અમે અમદાવાદી બન્ધુઓની આ સમયસુચક રીત તરફ ઘણા માનની નજરથી જોઇએ છીએ.

વિરમગામમાં પણ નવા વિચાર તરફ નાપસંદગી દર્શાવનારા છે અને તેઓ વારંવાર પોતાનો અવાજ ઉઠાવે છે ખરા પરંતુ ત્યાંના નવા વિચારના સુધારકો પણ તેમનાજ ભાઇ ભત્રીજા છે એટલે ઉના પાણીએ ઘર કેમ બળે? વળી આ વખતે પોતાને ત્યાં પ્રસંગમાં સઘળા જ્ઞાતિ બન્ધુઓ ઉત્સાહથી ભાગ લે, તેમ કરવામાં રા. ચંદુલાલના આખા કુટુંબે, દે. અમરસિંહજી અને અન્ય મિત્રવર્ગે ફતેહમંદ પ્રયાસ કર્યો છે અને તેના પરિણામે દેશાઇ શ્રી રાયસિંહજીભાઇ, શેઠ જીભાઇ કેવળદાસ, શેઠ ત્રીભોવનદાસ હરીવલ્લભદાસ, પાટડીથી મે. મગનલાલભાઇ કામદાર સાહેબ, મે. કરસનદાસભાઇ સબજજ્જ સાહેબ અને રા. ઝીણાભાઇ વગેરે ગૃહસ્થોએ આ લગ્ન વખતથી અમદાવાદી આગેવાનોની માફક ઉત્સાહથી ભાગ લઇ અમને ઉત્તેજન આપ્યું છે અને રા. ચંદુલાલની શોભામાં વૃદ્ધિ કરી છે.

જાનને સ્ટેશનથી માંડવે લાવવાના સામૈયાના વરઘોડામાં ઘણા આગેવાનોએ અપૂર્વ ઉત્સાહથી ભાગ લીધો હતો. ગામની લગભગ ઘણીખરી વિકટોરીઆ, ગાડીઓ વગેરેથી તથા અમદાવાદથી મંગાવેલ ખાસ બેન્ડ અને દારૂખાનાથી રા. ચંદુલાલ અને તેમના બન્ધુઓ અને મિત્રોએ વરઘોડાને અસાધારણ રીતે આકર્ષક બનાવ્યો હતો.

પાટડી વિરમગામ, અમદાવાદ શહેરના કેળવાયલા અને આગળ વધતા વાતાવરણના પ્રમાણમાં પછાત હોય તે સ્વાભાવિક છે; અને તેથી જુની આંખોને આવું નવું જોવાનો મ્હાવરો ન હોવાથી કવચિત વિચાર ભિન્નતા હોવાનો પણ સંભવ હોય છતાં પણ જ્ઞાતિના સુભાગ્યે પાટડીના નેક નામદાર દરબારશ્રી અને વિરમગામના ના. દેશાઇશ્રી બંને જ્ઞાતિમાં મુખ્ય હોવાથી સહુ કુદરતી રીતેજ તેમના વલણ તરફ વળે છે અને તેજ સહુને શોભારૂપ છે. તેના પરિણામે વારંવાર મતભેદ વખતે નવા વિચારવાળાઓને બળ મળતું રહ્યું છે ને રહેશે.

ગમે તે સંયોગો હો, પરંતુ આવી રીતે વિરમગામ પાટડીની જ્ઞાતિએ વિના સંકોચે આવા લગ્નમાં જે ઉલટ અને સદ્ભાવથી ભાગ લીધો છે તેને માટે અમો તેનો ઉપકાર માનીએ છીએ અને રા. ચંદુલાલના દેશાઇ કુટુંબને અને તેમના મિત્રોને મુબારકબાદી આપીએ છીએ.

realpatidar.com

બંને પક્ષ તરફથી કડવા પાટીદાર શુભેચ્છક સમાજના મુખ્ય મુખ્ય મેમ્બરોને પત્ર

https://archive.org/details/bk1495/page/n20/mode/1up

realpatidar.com

આમંત્રણ કરવામાં આવ્યાં હતાં તેથી અમદાવાદ, વડોદરા, ગણપતપુરા, ભરૂચ, પાદરા, મુંબાઇ, વાસણા. સેરથા, બાવળા, ઓટાણા વગેરે ગામથી ઉત્સાહી બન્ધુઓ પધાર્યા હતા. જાનમાં અમદાવાદથી શેઠ દુર્ગાપ્રસાદભાઇ લશ્કરી, શેઠ કેશવલાલ છકડસીભાઇ, ડૉ. સા. પીતાંબરદાસભાઇ, શેઠ મોહનલાલ મોતીલાલ, શેઠ ત્રીકમલાલભાઇ, એન્જીનીઅર રા. ગોકલદાસભાઇ અને રા. હરજીવનદાસ ભગવાનદાસ વગેરે પધાર્યા હતા.

લગ્નવીધી કરાવવા મુંબાઇથી જ્યોતિષી રામેશ્વરજી મોરારજી તથા અમદાવાદથી પાટડીવાળા શુકલ ગંગાધરભાઇને બોલાવવામાં આવ્યા હતા. બંને વિદ્વાનોએ મંત્રોના પવિત્ર ધ્વની વચ્ચે કર્મ ઉત્તમ પ્રકારે કરાવ્યું હતું, અને યોગ્ય વયે આવેલ સમજુ વરકન્યા લગ્નની સઘળી ક્રિયાઓ કેવી ઉત્તમ રીતે તેના અર્થ ને ભાવ સમજીને કરે છે તે પ્રેક્ષકવર્ગ માંહેના સ્વજ્ઞાતિય સ્ત્રી પુરૂષોએ બહુ ઉલટથી નિહાળ્યું હતું અને મૂક્ત કંઠે પ્રસંશા કરી હતી.

આ નવ દંપતિને પ્રભુ દીર્ઘાયુષ્યમાન બનાવી, જ્ઞાતિ ઉન્નતિના અમુલ્ય કાર્યમાં તેમના હાથે ઉમદા ભાગ ભજવવા, તેમને વિદ્યાવિભુષીત અને સાધન સંપન્ન બનાવે તેવી અમો અંતઃકરણ પૂર્વક પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

॥ श्री शक्रावतीमाणेकलालोद्वाह मंगलाष्टकमिदम् ॥

यत्पादाम्बुरुहौ स्मरन्ति मुनयो विघ्नौघनाशेन्वहं
यक्षा दानवरक्षकिन्नरसुराः साध्याश्च सिद्धा मुदा
श्रीमच्छंकरशैलराजसुतयोरानंदसंवर्द्धकः
शक्रीमाणिकलालयोः सविकटः कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ १ ॥

વીઘ્નોને નાશ કરનારા જેના ચરણ કમળનું મુનિયો, યક્ષો, દાનવો, રાક્ષસો, કિન્નરો, દેવતાઓ, સાધ્યો, અને સિદ્ધો, હર્ષથી નિરંતર સ્મરણ કરે છે, તથા શંકર અને પાર્વતીના આનંદને વધારનારા "શ્રી ગણપતિ" શક્રાવતી અને માણેકલાલના વિવાહોત્સવમાં મંગલ કરો. ૧

यो नागाधिपशायिनो भगवतो नाभ्याम्बुजादुद्गतो
वेदानां पठनं करोति सततं यः सृष्टिकार्यं तथा
यो लोकेषु पितामहेति परमां ख्यातिं गतः कर्मणा
शक्रीमाणिकलालयोः स विधनः कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ २ ॥

શેષ ઉપર શયન કરનારા ભગવાનના નાભિ કમળમાંથી ઉત્પન્ન થએલા નિરંતર વેદોનું પઠન તથા સૃષ્ટિકાર્ય કરનારા અને ત્રિલોકમાં કર્મથી "પિતામહ" એવી ઉત્તમ ખ્યાતિને પામેલા "બ્રહ્મદેવ" શક્રાવતી અને માણેકલાલના લગ્નમાં મંગલ કરો. ૨

देवक्यां वसुदेव सद्मनि तयोर्दुःखानि हातुं बभूत्
कालिन्द्याः पुलिने वने मधुपुरे वृन्दावने गोकुले
क्रीडां योऽप्यकरोदमानुषकृतां नानाविधां साग्रजः
शक्रीमाणिकलालयो नटवरः कुर्यात्सदा मंगलम् ॥ ३ ॥

દેવકી અને વસુદેવના ઘરમાં, તે બન્નેના દુઃખને નાશ કરવા માટે જે અવતર્યા

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n21/mode/1up

realpatidar.com

હતા, અને યમુનાજીના કિનારે મથુરા, વૃન્દાવન, તથા ગોકુલમાં મનુષ્યોથી ન બની શકે એવી અનેક પ્રકારની જેણે બળદેવજીની સાથે ક્રીડા કરી હતી, તે નટવરમુર્તિ " શ્રી કૃષ્ણ " સદૈવ શક્રાવતી અને માણેકલાલનું મંગલ કરો.

गङ्गालोलतरंगशीतलमरुन्निष्कंपकल्पद्रुमा-
दानितैः कुसुमैश्च चंदनरसैर्गंगाजलैः शीतलैः
देवैःकिन्नरपन्नगैश्च मुनिभिः सिद्धादिभिः सेवितः
शक्रीमाणिकलालयोः करग्रहे कुर्याच्छिवो मंगलम् ॥ ४ ॥

ગંગાના ચલાયમાન તરંગોના શિતલ પવનથી કંપાયમાન થએલ કલ્પવૃક્ષપરથી આણેલા પુષ્પો વડે, ચંદનરસ વડે, શીતલ ગંગાજલ વડે, દેવ, કિન્નર, નાગ, મુનિયો, તથા સિદ્ધ પુરૂષોથી, સેવાયલા " શ્રી શંકર " શક્રાવતી અને માણેકલાલના પાણિગ્રહણમાં શુભ મંગલ કરો. ૪

विद्यां गीर्धियमम्बिका च परमां शान्ति तथा चण्डिका
पुष्टिं वै गिरिजा च सिद्धिमणिमा लक्ष्मीं च लक्ष्मीः शुभां
आयुष्यं त्वुभयोर्ददातु विजया नित्यं जयोल्लासिनी
शक्रीमाणिकलालयोः करग्रहे देयात्स्वशक्तिं सदा ॥ ५ ॥

શક્રાવતી અને માણેકલાલના પાણિગ્રહણમાં સરસ્વતી દેવી વિદ્યાને, અંબીકા બુદ્ધિને, ચંડિકા શાન્તિને, ગિરિજા પુષ્ટિને, અણિમા સિદ્ધિને, લક્ષ્મી શોભાને, પ્રત્યેક પોતાની શક્તિને આપો, અને જયને આપનારી, વિજયા નિરંતર વરકન્યાનું આયુષ્ય વધારો. ૫

द्रोणाचार्यसुतो महारथवरो लंकापुरीदाहकः
श्रीमद्वेदविभाजको मुनिवरो लंकापतेश्चानुजः
श्रीरामः परशु दधन् बलिकृपौ चैते चिरंजीविनः
शक्रीमाणिकलालयोः करग्रहे कुर्युः सदा मंगलम् ॥ ६ ॥

મહારથી અશ્વત્થામા, હનૂમાન, શ્રીમાન વેદવ્યાસ, વિભીષણ, પરશુરામ, બલીરાજા, અને કૃપાચાર્ય, તે સાત ચીરંજીવીઓ શક્રાવતી અને માણેકલાલનું, હસ્તમિલાપનમાં સદા અભિમંગલ કરો. ૬

वाराहं नरसिंहवामनवपु मात्स्यं च कौर्मं दधन्
रूपं श्रीजमदग्निजस्य ह्यनुपं रामस्य कृष्णस्य वै
बौद्धं कल्किततनुं च यो तु ह्यभजच्छ्रीशः स्वशक्त्या स्वयम्
शक्रीमाणिकलालयोः करग्रहे कुर्यात्स्वभूमंङ्गलम् ॥ ७ ॥

વારાહ, નરસિંહ, વામન, મત્સ્ય, કૂર્મ, પરશુરામ, શ્રી રામ, કૃષ્ણ, બુદ્ધ, કલ્કિ એવાં જુદાં જુદાં સ્વરૂપને સ્વશક્તિથી ધારણ કરનારા દશાવતારી ભગવાન શક્રાવતી અને માણેકલાલના હસ્તમિલાપનમાં મંગલ કરો. ૭

संवद्वह्निनगाङ्कभूपरिमिते वर्षे च ज्येष्टे तथा
कृष्णे वै प्रतिपद्दिने शशिसुते वारे मुहूर्ते शुभे

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n22/mode/1up

realpatidar.com

श्रीकूर्मीकुलजातयोःसुकृतिनोः सत्कर्मसंरागिणोः
शक्रीमाणिकलालयोः करग्रहे कुर्याद्विभुर्मङ्गलम् ॥ ८ ॥

સંવત ૧૯૭૩ ના વર્ષે જ્યેષ્ટ કૃષ્ણા પડવેને બુધવારે શુભ મૂહુર્ત્તમાં શ્રી કૂર્મી કુલ (કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં) ઉત્પન્ન થએલાં સારા કર્મમાં પ્રીતિવાળાં અને સારાં કૃત્યો કરનારાં શ્રી શક્રાવતી અને માણેકલાલના શુભ માંગલિક પાણિગ્રહણમાં પરમાત્મા મંગલ કરો. ૮

शुक्ल मगनलालात्मजेन गंगाधरेणेदं वै दंपत्योः प्रीतिदंभूयाद्
रचितं मंगलाष्टकम् ॥ ॐ शांतिः ॥

પાટડીનિવાસી શુકલ મગનલાલના પુત્ર ગંગાધરે રચેલું આ " મંગલાષ્ટક " વર-કન્યાના નવ વિવાહ પ્રસંગે પ્રીતિકર થાઓ. ॥ ૐ શાન્તિઃ ॥

निवासस्थान—पाटडी. } अमदावाद. दरियापुर—वाडीगाम.

વિરમગામની જ્ઞાતિ અને છુટાં લગ્નની છુટી.

આજ સુધીની નવા વિચાર વાળાઓની હિલચાલથી જ્ઞાતિમાં ઘણાં છુટાં લગ્નો થયાં છે પણ વિરમગામમાં આ વખતે થયેલ લગ્ન એ ત્યાં બીજું છે. શરૂમાં છુટાં લગ્ન વિશે જે જે બોલાતુ અને કહેવાતુ, તે માત્ર શબ્દોજ હતા પરંતુ તે શબ્દો આજે સહુની દૃષ્ટી-સમિપે અમલમાં આવે છે, એટલે તેના લાભાલાભ પણ પ્રત્યક્ષ સમજાવા લાગ્યા છે. સુધારાની શરૂઆતો વિરમગામમાં નવા વિચારો પ્રતિ અભાવ દર્શાવનાર વર્ગ મોટો હતો પરંતુ વખત જતો ગયો તેમ તેમ ઘણાખરા નવા વિચારો ઘણા જણને ગમવા લાગ્યા. થોડાં વર્ષપર વિરમગામના એક બન્ધુએ છુટું લગ્ન કરી એક અજમાયશ કરી હતી અને તે પ્રસંગે વિરૂદ્ધતા પણ ઠીક ઉભી કરવામાં આવી હતી પરંતુ રસાકસીમાં અલ્પ સમયમાંજ તે વિરોધ લોપ થયો અને સુધારાના કાર્ય પ્રતિ સહાનુભુતી દર્શાવવામાં આવી હતી. તે વાતને આજે ૪ વર્ષ થઈ ગયાં છે. દરમ્યાનમાં જુદાં જુદાં સ્થાનોમાં છુટાં લગ્ન થતાં રહ્યાં છે, અને તે વગેરે કારણોથી અમારા પાટડી વિરમગામી બન્ધુઓના અંતઃકરણમાં અનુભવને જ્ઞાનથી નવો પ્રકાશ પડી ચુક્યો છે. આવા અનુકુલ સમયમાં વિરમગામ વાસી દેશાઇ ચંદુલાલ મણીલાલ પોતાનાં સુકન્યા સાકરગૌરીને પરણાવવા તૈયાર થયા અને સ્વાલ જ્ઞાતિજનોમાં ચર્ચાવા લાગ્યો. ચાર પાંચ વર્ષના ગાળામાં જ્ઞાતિ બન્ધુઓએ નવું ઘણું અનુભવ્યું છે અને તેને લીધે માત્ર ગણ્યાગાંઠયા દુરાગ્રહીઓ, મતવાદીઓ, અને મમતીઓ સિવાય મુખ્ય મુખ્ય માણસોને અને જનસમાજ સુદ્ધાંતને છુટા લગ્નનો ચર્ચાતો વિષય વિરોધ ઉભો કરવા જેવો ન લાગ્યો. અમે જ્ઞાતિના આ ડાહ્યા માણસોને ધન્યવાદ આપીએ છીએ.

દુનીઆંમાં મતભેદ તો હંમેશ હોયજ છે અને તે પણ જ્યારે પરમેશ્વર વિશય વિદ્વાનોમાં વિધવિધ મત છે તો બાળ લગ્ન વિશે કણબી જ્ઞાતિમાં બે મત હોય તેમાં નવાઇ શી?

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n23/mode/1up

તેમજ વિરમગામની જ્ઞાતિ મતભેદના માનુષી સ્વભાવથી વંચીત શી રીતે હોઈ શકે? ત્યાં પણ કપાળે કપાળે જુદી મતી હતી, છતાં આ વખતના અમને થયેલ અનુભવપરથી મતભેદ ધરાવનારાની મોટી સંખ્યામાં ડાહ્યાને શ્યાણાની સંખ્યાને ખાસ અમે જોઈ શક્યા છીએ. જ્યારે માત્ર મમત્વને ખાતર વાતને પકડી રાખનારાની જે અલ્પ ગણત્રી છે તે પણ ખુલ્લી પડી ગઈ છે, એથી જ્ઞાતિને જે હિત થયું છે તે એ કે એવા કલહ પ્રિય માણસો જે ગ્રૃહસ્થ માણસોના ઓથે ઓથે લાંબા પગ પસારતા હતા તે જગતની દૃષ્ટીએ જુદાજ જણાયા છે, ને પરખાઇ ગયા છે.

રા. ચંદુલાલનાં પુત્રી પરણાવવા યોગ્ય વયનાં થવાથી તેમના આ કાર્ય પ્રતિ પ્રથમથીજ દરબારશ્રી રાયસિંહજીભાઇ શેઠ જીભાઇ કેવળદાસ અને શેઠ ત્રીભુવનદાસ વગેરે ગૃહસ્થની સહાનુભુતી અને મદદ હતીજ; તેમની એવી ઇચ્છા હતી કે આવો શુભ પ્રસંગ સર્વાનુમતે થવો જોઇએ તેથી તેઓ વગેરેએ જ્ઞાતિના પ્રમુખ વગેરેની રજા લેવાની રા. ચંદુલાલને સલાહ આપી, જેમ કરવા નવા વિચારનો યુવક વર્ગ સંમત નહોતો પરંતુ જ્ઞાતિના પ્રમુખ દરબારશ્રી રાયસિંહજીભાઇ તથા યુવરાજશ્રી લાલસિંહજીભાઇએ નિરાકરણ કરી રસ્તો કાઢયો કે ભાઇ ચંદુલાલે રજા માગવી અને **જ્યાં સુધી** કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિ **ને. ના. પાટડી દરબારશ્રી સાથે મળી લગ્નની જુની મુદતના ટુંકા ટુંકા અને યોગ્ય હફતા ન કરી આપે ત્યાં સુધી વિરમગામ જ્ઞાતિમાં જેને જેને પોતાનાં સંતાન પરણાવવા, જે જે વખતે જરૂર પડે, તે જ્ઞાતિ પ્રમુખ દરબારશ્રી રાયસિંહજીભાઇને જાહેર કરે અને લગ્ન કરે.**

આ પ્રમાણે ગોઠવણ થયા મુજબ બીજે દિવસ દરબારશ્રીને ત્યાં તેઓ નામદારના અધ્યક્ષપણા નીચે શેઠ જીભાઇ કેવળદાસ, શેઠ ત્રીભોવનદાસ હરીવલ્લભદાસ, શેઠ ઇશ્વરદાસ જેસીંગભાઇ, દેશાઇ અંબારામભાઇ, પા. હરીભાઇ જેસીંગભાઇ, વકીલ કેશવલાલભાઇ, દેશાઇ અમરસિંહજી અને પા. છગનલાલભાઇ વગેરે ઘણા બન્ધુઓ મલ્યા હતા. ત્યાં ભાઇ ચંદુલાલે પોતાને ત્યાં લગ્નના શુભ પ્રસંગની બીના જાહેર કરી, જે પરથી સર્વ બન્ધુઓએ સર્વાનુમતે ઘણી ખુશીથી સંમતિ આપી અને આવી તકરારી બાબતમાં ખાસ કરી સઉ બન્ધુઓની ઇચ્છાથી સર્વાનુમતે એવું ઠરાવવામાં આવ્યુ કે—

ને. ના. પાટડી દરબાર શ્રી અને જ્ઞાતિ, જુની લગ્ન પદ્ધતિની લાંબી મુદતને બદલે ટુંકી ટુંકી મુદતના અનુકુળ હફતા ન ઠરાવે, ત્યાં સુધી જેને જેને, જ્યારે જ્યારે પોતાનાં સંતાનોને પરણાવવાની જરૂર હોય ત્યારે તેણે જ્ઞાતિ પ્રમુખ દરબારશ્રી રાયસિંહજીભાઇને જાહેર કરી લગ્ન કરવાં."

લગ્ન જેવી તકરારી બાબતનો આવો સર્વાનુમતે વ્યવહારૂ રસ્તો કાઢવા માટે અમે કું. શ્રી લાલસિંહજીભાઇ અને ઉપરના સદ્‌ગૃહસ્થોને ઘણા ઘણા ધન્યવાદ આપીએ છીએ. આ પ્રમાણેના ઠરાવનો, જાહેર કરવાનો અને સંમતિ–રજા મંજુરી આપવાનો વિધી થઇ રહ્યા પછી સઘળા જ્ઞાતિબન્ધુઓએ પૂર્ણ ઉત્સાહથી લગ્નપ્રસંગમાં ભાગ લઇ શોભામાં વૃદ્ધિ કરી હતી. આ પ્રસંગે છુટાં લગ્ન અને ટુંકી ટુંકી મુદતનાં લગ્નના ફાયદા વિશે જ્ઞાતિમાં

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n24/mode/1up

realpatidar.com

અને બહારગામથી આવેલા સંખ્યાબંધ મેમાનો વચ્ચે ચર્ચા ચાલતી હતી, જેમાં કેટલાક ત્રણ ત્રણ વર્ષનાં અને કેટલાક પાંચ પાંચ વર્ષનાં લગ્ન ઠરાવવા આગ્રહપૂર્વક કહેતા હતા.

અમારા બહારગામના અંગત અનુભવથી અને અમારા ખબરપત્રીઓ તરફથી મળતા સમાચારપરથી અમે જોઇએ છીએ કે સમસ્તજ્ઞાતિ અનુકુલ ટુંકી મુદતનાં લગ્ન કરવા તત્પર થઇ રહી છે, જે રૂડો પ્રતાપ ઉપરા ઉપરી થતાં છુટાં લગ્નનો છે. જ્ઞાતિના જુના વિચાર-વાળાઓ એવું જણાવે છે કે ગમે તે યોગ્ય ટુંકી મુદતનાં લગ્ન ઠરાવવામાં આવે તો સારૂ છે, પરંતુ તદ્દન છુટાં લગ્નથી દેખાદેખી ખરચ વધવા સંભવ છે. પણ આ માન્યતા વજનદારનથી.

બહુમુખી જગત ગમે તેમ કહે પરંતુ લગ્નના રિવાજ સાથે પોતાના હક હોવાનો દાવો કરનારા પૈકી અમદાવાદ, વિરમગામ, પાટડીના કેટલાક સ્યાણા ને દીર્ઘદર્શી આગેવાનો સાથે જ્ઞાતિ શીરોમણી ને. ના. પાટડી દરબારશ્રી અને વિરમગામના દરબારશ્રીમાં અમને ઘણી શ્રધ્ધા છે. એઓ નામદારશ્રી જરૂર આ અગત્યની અને તકરારી બાબતનો વિચાર-કરી સમસ્ત જ્ઞાતિને કાંઇક યોગ્ય રસ્તો કાઢી આપશે તેવી વિનતિ છે.

જ્યાંસુધી જ્ઞાતિમાં આ સવાલ પરત્વે મતભેદ છે ત્યાંસુધી સ્વ. ને. ના. દરબારશ્રી સૂર્યમલસિંહજી સાહેબની શુભેચ્છા, સહાય અને ઉંડી લાગણીથી જ્ઞાતિના અગ્ર બંધુઓએ સ્થાપેલ “ મહામંડલ ” ની સઘળી ઉન્નતિમાં મોટો અટકાવ થાય છે એ તરફ અમે નો-અમદાર અધિકારીઓનું માયાળુ ધ્યાન ખેંચીએ છીએ.

ચહા પીનારાને ચેતવણી.

(ગુજરાતી તા. ૧૦-૬-૧૭).

મી. કે. ટી. ઘીઆ લખે છે કે, કેટલાકો ચહા પીવા વખતે ચહા ઘણો ગરમ હોવાથી તેને વારંવાર ફુંકી ફુંકીને પીએ છે, તો તેથી શરીરમાં ઉત્પન્ન થતી ઝેરી હવા ચહામાં મીશ્ર થાય છે અને તેથી ચહા પીનારાને ક્ષયરોગ કે બીજા અનેક રોગ થાય છે. જો કે ચહા પીવાથી પહેલાં તો એક અથવા બે ગુણ છે ત્યારે તે પીવાથી સેંકડો અવગુણો છે અને તેમાં વળી ચહાને ફુંક મારીને પીવાની ટેવ હોય છે તેથી તો ચહા અવસ્ય નુકશાન કરે છે. ચહામાં ફુંક મારવાથી બે રીતે અવગુણ થાય છે એક શરીરની ઝેરી હવાનું મી-શ્રણ થાય છે અને બીજું ચહાના વાસણ અને માણસના મોંની વચ્ચેનો અત્યંત બારિક જીવ છે તે સર્વે ફુંક મારવાથી ગરમાગરમ ચહાના પાણીમાં અથડાઇને મરણ પામે છે, જે ચહાના પાણી સાથે મિશ્ર થઈ પીનારના શરીરમાં પ્રવેશ કરે છે, તેથી પણ ઘણા રોગ થવા સંભવ છે, માટે ચહા પીવા વખતે બિલકુલ ફુંક મારવી નહિ તથા ચહા સહેજ ગરમ હોય, ત્યારેજ પીવો જોઇએ, સારાંશ ચહા પીવાની ટેવ છોડી દેવી તે સર્વે-થી ઉત્તમ છે.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n25/mode/1up

realpatidar.com

માંજરીનું ખેતીવાડી પ્રાયોગિક ક્ષેત્ર.

(પ્રો. ગોવીંદ ચીમનાજી ભાટે એમ. એ. ના લેખપરથી “ પટેલ બન્ધુ ” અંક ૬ માં રા. જયન્તે કરેલ અનુવાદ ઉપરથી.)

આ ફારમ પુના-સોલાપુરના રસ્તાપર પુનાથી આઠેક માઇલ દુર છે. સ્વારના રસ્તાપર થઇ શંકરશેઠ રસ્તા તરફથી અમે પ્રયાણ કર્યું કારણ અમે સાયકલપર હતા ને તે રસ્તો તે માટે ઠીક હતો. શહેરમાંથી નીકળ્યા પછી પાંચ માઇલ સુધી ચઢાવ આવે છે. અને ત્યાંથી પછી ફારમ સુધી ઢોળાવ આવે છે. બંને બાજુએ શેરડીની વાડીઓ આવે છે. આ વાડીઓને ખડકાળ નહેરનું પાણી મળે છે. પોણા કલાકમાં ફાર્મપર અમે પહોંચ્યા. પ્રયોગ ક્ષેત્રપરના અધિકારીઓએ અમારૂ સ્વાગત કર્યું. આ ક્ષેત્રપર સુપરીન્ટેન્ડંટ સાથે બીજા ત્રણ અધિકારીઓ છે. થોડીવાર વિશ્રાંતી લઇ ફળ વગેરે ખાઇ અમે ખેતીનાં હથીઆર જોવા ગયા. એક ઠેકાણે કેટલાય પ્રકારનાં હળો જોવામાં આવ્યાં. દરેકના ગુણ દોષ પ્રત્યક્ષ પ્રયોગ કરી ઠરાવવામાં આવ્યા હતા. તેમાં એક અમેરીકન અને એક બ્રીટીશ એમ બે પ્રકારનાં હળો આપણી જમીનને અનુકુળ થવાનું જણાયું. આવાં પરદેશી જેવાં હળો આપણે ત્યાં પણ બનવા માંડયા છે. આ હળ જોઈ અમને આપણા પેઢી ઉતાર ચાલ્યા આવતા લાકડાના હળ અને લોખંડી પાસીઆં વગેરેનો વિચાર થવા લાગ્યો. સુધરેલી શાળો જે પ્રમાણે ઉત્તમ કામ કરે છે તેજ રીતે આ લોખંડી હળ પણ સારી ખેડ કરે છે. આ હળ જમીનમાં ઉંડુ જાય છે ને ઢેફાંને નીચેથી ઉપર લાવે છે, જેથી જમીન ઉપર નીચે થાય છે. આ હળથી એક વખત જમીન ખેડવાથી ફરી ખેડવાની જરૂર પડતી નથી અને ખેડનું ખરચ પણ ઘણું ઓછું થાય છે. આ જુદા જુદા પ્રકારનાં હળ જોયા પછી અમે જમીન કરબવાનાં, બી વાવવાનાં, પાક કાપવાનાં વગેરે યંત્રો જોયાં, તેમાં અમને કહેવામાં આવ્યું કે હાથથી કરબડી ચલાવવી આપણા ખેડુતોને ઠીક પડે છે ને ખરચ પણ ઘણું ઓછું થાય છે. ત્યાંથી અમે ગોળ તપાવવાના ચુલા તરફ ગયા. આ ચુલામાં પણ એક ઘણો સાદો સુધારો થયેલો અમે જોયો. જુના ચુલા-ભઠ્ઠીની સર્વ રીતમાં-જુનાના ચુલા ઘણો વખણાય છે, કારણકે તેમાં બીજા ચુલા પ્રમાણે બહારથી જુદુ બળતણ મેળવવું પડતું નથી. આ સર્વ કામ શેરડીનાં સુકાઇ ગયેલાં છોડને સાંઠાથી ચાલે છે, પણ સુધરેલા ચુલાથી આમાં પણ બચાવ થાય છે અને દર એકરે ૧/૪ સુકા સાંઠા બચે છે. આ સાંઠા છોતરાં ખાતરતરિકે ખેતરમાં ઉપયોગી થાય છે ચુલામાં થયેલ આ સુધારો જોઇ અમને નવાઇ લાગી. આવા પ્રયોગ ક્ષેત્રથી દેશને કેટલો લાભ થાય તેનો સંપૂર્ણ ખ્યાલ આવ્યો. જુના ચુલામાં સુધારો એ એક શાસ્ત્રીય તત્વનો સાદો સ્વિકાર છે. જુના પુનાસાઇ ચુલામાં ધુમાડો બહાર નિકળવાની જુદી વ્યવસ્થા નથી, જે માર્ગે ચુલામાં બળતણ અંદર નંખાય છે, તેજ માર્ગે ધુમાડાને બહાર નિકળવું પડે છે. જેથી બળવાની ક્રિયા સંપૂર્ણ થતી નથી ને ધુમાડો તેજ દારથી બહાર ધસી આવતો હોવાથી બળતણ નાંખનારને ઘણો ત્રાસ થાય છે. સુધરેલા ચુલામાં ધુમાડા માટે એક સ્વતંત્ર ચીમની-ધુમાડીયું-ગોઠવવામાં આવેલ છે અને ધુમાડો જતાં જે જવાલા નકામી જાય, તે નકામી ન જાય તે માટે ઉપર એક બીજી કડાઇ રાખેલી છે. આ કડાઇમાં રસને લાવવાને એક નળીની ગોઠવણ કરી છે. આ ગોઠ

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n26/mode/1up

realpatidar.com

વણુથી એ ત્રણુ લાભ થાય છે. જ્વાળા બિલકુલ નકામી જતી નથી, અને એક કડાઇ
હોવા છતાં બીજી કડાઇ પણુ રહી શકે છે, તેથી આગળની કડાઇને તપવાને ઓછો વખત
લાગે છે. ધુમાડાનો સ્વતંત્ર માર્ગ હોવાથી બળવાનું કામ પણુ ઉત્તમ રીતે ચાલે છે ને
તેથી વધારે ગરમી મળે છે. બળતણુ નાંખનારા માણુસની મુસ્કેલીઓ પણુ ઘટે છે. આ ચુ-
લાની સુધારણુા પણુ જ્યાં જ્યાં બની શકે ત્યાં ત્યાં અવશ્ય કરવા જેવી છે, એમ અમને
લાગ્યું, પછી અમે એન્જીનથી ચાલતા રેંટ—ઘાણી—કોલુ તરફ ગયા. ત્યાં રસ કાઢવાનું
કામ ચાલુ હતુ. આ કોલાની સર્વ વ્યવસ્થા અમે લક્ષ પૂર્વક જોઇ. બળદથી ચાલતા કોલુના
કરતાં આ જાતના કોલુથી સેંકડે ૪ ટકા રસ વધારે નીકળે છે અને તેથી એક એકરે ચા-
લીસ રૂપિયા જેટલો ફાયદો થાય છે. બીજો મહત્વનો ફાયદો એ છે કે રસ પૂર્ણ પકવ સ્થિ-
તિમાં હોય છે, તેજ વખતે ગાળી શકાય છે; તેથી આ કામ મુલત્વી રહેતું નથી, પરંતુ
આવાં કોલુ ખરીદવાનું કામ ખરચાળ છે તથા જ્યાં પચીસો એકર જેટલી જમીનમાં શેરડી
હોય છે ત્યાં તેનાથી લાભ થાય છે. ખેડુતોમાં સહકારી તત્વનો જેમ જેમ પ્રચાર થશે
તેમ તેમ આવાં કોલુ ખરીદવા સવડ થતો જશે. આ પછી અમે બળદથી ચાલતા કોલુના
જુદા જુદા નમુના જોયા. જુના પ્રકારના લાકડી કોલુ કરતાં લોઢાના કોલથી ઘણો વધારે
રસ નીકળે છે. તેમાં પણુ ખાસ અમેરિકન પર્લનરૂપથી સર્વ કરતાં વધુ રસ નીકળે છે.
આ બધું જોતાં બપોર થઇ જવાથી ખેતરમાંથી અમે રહેવાની જગાએ આવ્યા ને
જમ્યા પછી થોડો વખત ગપ્પાં મારીને બાકીનું જોવા ખેતર પર ગયા. પ્રથમ તો અમે
પ્રયોગશાળામાં ગયા, જ્યાં કેટલાંક યંત્રો જોયાં. શેરડીનો રસ પકવ છે કે નહિ, તે જાણુ-
વાને ખેડુતોની કેટલીક નિશાનીઓ છે પણુ તે જોઇએ તેવી ખાતરી ભરી નથી. હાલમાં તે
સમજવાનું એક યંત્ર મળે છે. તેને “બ્રીકસ સાઇકોમીટર” કહે છે. આ યંત્ર દુધમાં પાણી
જોવાના યંત્ર જેવું છે, શેરડીનો રસ એક કાચના પ્યાલામાં રાખી, આ યંત્રને તેમાં મુકતાં
સાકરનું પ્રમાણુ રસમાં જેમ વધે છે તેમ તેમ ડીગ્રી ઉંચે ચડતી જાય છે. આ સમ્બંધના
પ્રયોગ શાળામાં રાખેલા કેટલાક નકશા અમે જોયા. તે પરથી કયા માસમાં શેરડીમાં ખાં-
ડનું પ્રમાણુ કેટલું આવ્યું છે તે એકદમ જાણી શકાય છે. આ પ્રયોગપરથી એવું પણુ
જણાયું છે કે, સર્વ શેરડી બાર મહિનામાંજ પૂર્ણ તૈયાર થાય એવો કાંઇ નિયમ નથી;
માટે તેને વર્ષ પુરૂ થાય તે સાથેજ ગાળવાની–પીલવાની શરૂઆત કરવી ઠીક નથી. તેથી
નુકશાન થવાનો સંભવ છે.
પુંડ્યા જાતની શેરડી વાવવામાં આવે છે, તેમાં સાકરનું પ્રમાણુ વિશેષ છે. તે પકવ
થાય છે ત્યારે તેમાં ૧૬ ડીગ્રી ગોળ—સાકર હોય છે. પણુ આઠ દિવસ વધારે થતાં તે
૨૦ ડીગ્રી સુધી જાય છે. પછી તરતજ એ પ્રમાણુ ઓછું થતું જાય છે, ને શેરડી બગડવા
માંડે છે, માટે સોળ ડીગ્રી જેટલું પ્રમાણુ જણાય કે તુરત શેરડી પીલી રસ ગાળવાનો
આરંભ કરવો જોઇએ. આથી ગોળનું પ્રમાણુ દરએકરે બધા કરતાં વિશેષ આવે છે. આ
મર્યાદાની પહેલાં કે પછી રસ ગાળવાથી ગોળનું પ્રમાણુ ઘટી જાય છે; તેથી ખેડુતોને નુ-
કશાન થાય છે, એથી આ યંત્રનો ઉપયોગ દરેક ખેડુતને કરવાની જરૂર છે. એ યંત્રની
કિંમત પણુ માત્ર સાડાત્રણુ રૂપિઆ છે જે અહીંજ મળે છે. વળી દુરબીન જેવા યંત્રની
નીચે રસનું ટીપુ મુકીને પણુ તેમાં રહેલ ગળપણુ—ખાંડનો કેટલો ભાગ છે તે જોઇ શકાય

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n27/mode/1up

1917-05 & 06 -Kadva Vijay (1495)

realpatidar.com

છે, અને આવી રીતે "સાયક્રોમીટરે" દરશાવેલી ડીગ્રીની ખાતરી કરી શકાય છે.

પ્રયોગશાળા જોયા પછી અમે શેરડીનાં ખેતરોમાં ગયા, ત્યાં જુદી જુદી જાતની શેરડીની હારો અમે જોઇ. આ પ્રયોગપરથી કયા વખતે શેરડીનું વાવેતર કરવું તે સારી રીતે સમજાય છે. ત્યાર પછી અમે વાવેતરની સુધરેલી પદ્ધતિ પ્રમાણે શેરડીનું જ્યાં વાવેતર થયું હતું તેવાં ખેતરો જોવા ગયા.

જુની પદ્ધતિ મુજબ ૨—૩ ફુટ છેટે છેટે શેરડી વાવવામાં આવે છે, પણ સુધરેલી પદ્ધતિ એવી છે કે ૫—૫ ફુટ છેટે શેરડી રોપવી ને સાંઠા પેરાયાની આંખો બાજુએ રહે એવી રીતે રોપા રોપવા. આ પદ્ધતિથી શેરડીને વધવાને અને ફાલવાને પુષ્કળ માર્ગ રહે છે. બધી આંખો ફાટી જઇ તેમાંથી ફણગા નિકળે છે અને વળી અધિક અંકુરો—ફણગા થાય છે. આ પદ્ધતિથી વવાયેલું ખેતર અમે જોયું તો જણાયું કે તેમાંની શેરડી ભરાવદાર થઇ વધી હતી. આ રીતથી શેરડીના વાવેતરના ખરચમાં દર એકરે ત્રીશ રૂપિયાનો ફાયદો થાય છે. જુની પદ્ધતિમાં દરએકરે સાઠ રૂા. ખરચ આવે છે, ત્યારે આ નવી પદ્ધતિથી ત્રીશજ રૂપિયા ખરચ થાય છે. આ પરથી શેરડીના વાવેતરની બાબતમાં ઘણો સુધારો થયો છે એમ અમને લાગ્યું, પણ આ કરતાંએ મહત્વની સુધારણા જાવા બેટની પદ્ધતિની છે. આ પદ્ધતિમાં શેરડીના કકડા ઘણા ઉંડા એટલે બે ફુટ ઉંડા ઘાલવામાં આવે છે અને તેને ફક્ત બે અઢી મહિનાજ પાણી આપવું પડે છે. તે પણ જુની પદ્ધતિની માફક સર્વ પાણી પાણી ન કરતાં સાધારણ રીતે પાણી આપવામાં આવે છે, અને વરસાદના દિવસમાં તો તેને બિલકુલ પાણી પાવામાં આવતું નથી. આવી શેરડીનાં પણ ખેતરો અમે જોયાં અને તે પણ ઘણી સારી સ્થિતિમાં હોવાનું અમને જણાયું. આ પદ્ધતિ જાવા બેટમાંથી કીટીંગ સાહેબ જોઇ લાવ્યા હતા. તેમની સુચના મુજબ આંહી શેરડીનું વાવેતર થયું છે, આ પદ્ધતિ હજુ પ્રયોગાવસ્થામાં છે—અજમાયશ થયે જાય છે, પણ તે ફાયદા પડતી જણાશે તો શેરડીના વાવેતરમાં એક મોટો ફેરફાર થયો ગણાશે, કારણ કે તેથી પાણી પાવાનું ખરચ ઘણું કમી થાય છે અને અધિક પાણીથી જમીન બગડવાનો ભય નષ્ટ થશે. આ પદ્ધતિથી જ્યાં નહેરોનું પાણી મેળવી શકાય છે, ત્યાં સહેલાઇથી શેરડીનું વાવેતર થઇ શકશે. હાલની માફક તેને પાટનાં પાણીની વિશેષ જરૂર રહેશે નહિ. આ વાવેતરની પદ્ધતિનો અનુભવ ૨—૩ વર્ષ લીધા પછી તેનો સ્પષ્ટ નિર્ણય જાહેર થશે.

આ ખેતરો જોઇ બીજે છેડે આવ્યાં. ત્યાં બળદ નહીં છોડતાં થોડી ઘણી આડી અવળી અગર એકદમ ઉંધી કરી શકાય, તેવી ખાતરની ગાડી અમે જોઇ. આ સુધારો પણ નજીવો છે. પરંતુ તેથી એકજ માણસ આખા ખેતરમાં ખાતર પાથરી શકે છે અને બળદને પણ ત્રાસ થતો નથી. વિશેષ અમને આંહી આખા મુંબાઇ ઇલાકાની શેરડીની સર્વજાત એક સ્થળે જોવા મળી. તે જુદી જુદી જાતની શેરડીઓ તેમના ગુણ દોષ જોવા સારૂ પ્રયોગ કરવા માટે અત્રે લાવવામાં આવી હતી. પાછા ફરતાં કડાઈમાં રસ ઉકળતો અમે જોયો. ત્યાં ગોળ બનાવવાની રીતમાં કેવા ન્હાંના ન્હાંના સુધારા થયા છે તે જોયું. સાટીમાં ખાડા કરી ગોળનાં ઢેફાં પાડવાની જુની રીતને બદલે પતરાંના પાત્રોમાં ચોસલાં પાડવાનું ઠીક જણાયું છે. કારણ કે તેથી ઢેફાં—ચોસલાંની કાકવી (કાકમ) જાળીમાંથી નીચે ગળે છે ને તે નિરર્થક જતી નથી, તદુપરાંત ખાડામાં ચોસલાં ને ઢેફાં પાડવાથી કાકવી (કાકમ)

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n28/mode/1up

realpatidar.com

જમીનમાં ઉતરે છે, અને ઉપરના ભાગની સર્વ કાકવી જમીન ચૂસી લેવા અશકત હોવાથી ગોળ ચીકણો રહે છે. આ એકઠી કરેલી કાકવી અને શેરડીના મેલથી હલકા દરજ્જાનો ગોળ બનાવી શકાય છે.

આ સર્વ સુધારા જો દેશના ખેડુતોમાં પ્રસાર થાય તો લાખો રૂપિયાનો લાભ થાય. અમેરિકા જેવા સુધરેલા દેશમાં કાંઇ પણ સુધારો અનુભવ સિદ્ધ ઠરે છે કે, તરતજ તેનો પ્રચાર આખા દેશમાં થાય છે, ત્યારે આપણે ત્યાં તેમ કેમ થતુ નથી? તેનાં બે કારણો હોવાનું હું અટકળું છું.

એક તો કેટલાકને આપણી સરકાર નકામી બબડાટ કરે છે તેમ લાગે છે. કોઇકનું ગપ્પીદાસ નામ પડતાં પછી જેમ તેનું કોઇ સાંભળતુ નથી તેમ આપણી સરકારી સંસ્થા તરફ પણ કોઇ કાન દેતું નથી. કેટલાંક ખરાં ખોટાં કારણોથી આપણા વિદ્વાનો એમ પણ ધારે છે કે સરકાર રૈયતના હિતને માટે ખરા ઉપાય યોજતી નથી, તેથી આવી સંસ્થાઓ તરફ જનસમાજનું ધ્યાન ખેંચાતુ નથી. ખેડુતોમાં એવી પણ બીક છે કે જો સુધારો કરીશું તો વેરો વધશે પણ લોકોની આવી ગેરસમજને કાંઇ આધાર નથી. ખેતી સુધારા અને સહકારી પેઢીઓ વિશે સરકારે શરૂ કરેલ પ્રયાસ પ્રજાના કલ્યાણ માટે છે ને તેમાં અન્ય કોઇ ખાંનગી હેતુ નથી માટે આ બંનેનો પ્રચાર વિદ્વાનોએ લોકોમાં કરવો જોઇએ, મુખ્ય અડચણ ખેડુતો નિરક્ષર છે તે છે. ખેડુતોના મનની સ્થિતિ કોઇ પણ પ્રકારના સુધારાનો લાભ લેવા જેવી હોવી જોઇએ અને તે પ્રાથમિક શિક્ષણનો સર્વત્ર ફરજીઆત પ્રચાર થયા સિવાય બને તેમ નથી.

સહકારી પઢીઓ.

સહકારી પેઢીઓથી થતા ફાયદા વિશે આપણા જ્ઞાતિબન્ધુઓ અજાણ છે, તેથી સ્વજ્ઞાતિય એન્જીનીઅર રા. ગોકળદાસભાઇ પટેલે લખેલો એક નિબંધ અમે આ અંકના વધારા તરિકે આ સાથે વહેંચીએ છીએ. તેને ધ્યાનપૂર્વક વાંચી વિચારવા અમારી ભલામણ છે. આ નિબંધથી જરૂર આપણી જ્ઞાતિમાં આ વિષય પરત્વે જ્ઞાનમાં નવું અજવાળુ પડશે તેવી આશાથી રા. ગોકળદાસભાઇએ તે બુક પોતાના ખરચે છપાવી આપી છે. અમે તેમના આવા પરોપકારી કૃત્ય માટે ઘણા ઘણા ધન્યવાદ આપીએ છીએ અને બીજા પણ આવા જ્ઞાતિ ઉપયોગી વ્યવહારૂ લેખથી જનસમાજને ઉપકૃત કરવા અમે તેમને આમંત્રણ કરીએ છીએ.

સમયોચિત સુધારા.

૧ અમદાવાદના સુપ્રસિદ્ધ મીલ માલેક શેઠ મંગલદાસ ગીરધરદાસ જ્ઞાતે પોરવાડના ન્હાના ભાઇ રા. ચીમનલાલ (વય ૩૭) નાં લગ્ન, મુંબાઈમાં ઝારોળા વણિક જ્ઞાતિના

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n29/mode/1up

realpatidar.com

મી. દ્વારકાંદાસ ત્રિજભુખણદાસ મરચંટનાં કન્યા પદ્માવતી સાથે થયાં છે. અમે આવી સંસાર સુધારાની પ્રગતીમાં મી. દ્વારકાદાસની આ જાહેર હિંમત માટે તેમને ધન્યવાદ આપીએ છીએ.

૨ સુરતની દશામોઢ અડાળજા વણિક જ્ઞાતિની ત્રણ ચાર કન્યાઓ બીજી રોટી વ્યવહારવાળી જ્ઞાતિઓમાં અપાઇ છે અને હાલમાં તેની જ્ઞાતિના સ્વ. ઠાકોરભાઈ પટેલની પુત્રીનાં લગ્ન ડીંડુ જ્ઞાતિના પ્રસિદ્ધ એન્જીનીઅર મી. ત્રીભોવનદાસના પુત્ર સાથે થયાં છે.

દેશમાં જ્ઞાતિઓના ગોળ, તડ, જથા વગેરે રૂપે ઘણા ન્હાંના ને સંકુચીત કકડા થઇ જવાથી, તેવી સાંકડી સ્થિતિમાં આવેલ જ્ઞાતિના માણસો જ્યાં રોટી વ્યવહાર–ભાણું ખપતી વાત હોય છે ત્યાં ત્યાં કન્યાઓ ખુશીથી આપ લે કરી નવા વ્યવહાર સુધારા કરતા જાય છે, ત્યારે આપણી જ્ઞાતિ દુનીઆંની કઇ ભુમીપર ઉભી છે, તેનો આગેવાનો વિચાર પણ કરતા નથી. ઉલ્ટા દિવસે દિવસે જેમ બને તેમ ન્હાંના ન્હાંના કકડા કરવા તત્પર થાય છે. જ્યાં આગેવાનો સ્વાર્થ પરાયણ અને અજ્ઞાન–અંધ હોય ત્યાં લસ્કર ખુલ્લી આંખે કુવાસાં પડે તેમાં શી નવાઈ! આગેવાનોને આવા સાંકડા કકડા કરવામાં એક સત્તાનો એવો સ્વાદ આવ્યો છે કે હવે તેઓ પોત પોતાના વાડામાં ભરાયેલાં ઘેટાંને ન્યાય અન્યાયે મરજી પ્રમાણે દોરે છે. ઘણીવાર તો “પખે પંચાત ને પખે ન્યાય, પખ ના હોય તે પાછો જાય” આવી સ્થિતિમાં લાંચ રૂશ્વતની રાડ પણ સંભળાય છે. જો લાંચ રૂશ્વત નહિ ચાલતી હોય તો, પક્ષાપક્ષી ન થતી હોય તેવો ભાગ્યેજ કોઇ ગોળ હશે. અમે હજુ પણ ગોળ બાંધવાની ઇચ્છા રાખનારાઓને સવેળા ચેતાવીએ છીએ કે તમે પેટના કુહે કપાળમાં ડામ ન દેશો. કન્યાઓની અછત ને કન્યાવિક્રયના દુઃખને લીધે જ્યાં જ્યાં ગોળ થયા છે–કર્યા છે ત્યાં ત્યાં ગોળ પહેલાં જેટલો કન્યાવિક્રય ચાલતો હતો તેથી ઘટયો નથી પણ ઉલ્ટો વધ્યો છે–બંધ તો થયો નથી. જ્ઞાતિમાં કન્યાઓની અછત ને કન્યાવિક્રય ને કન્યાઓનાં વિવવિધ પ્રકારનાં કષ્ટો ટાળવા જેમને દાઝ થતી હોય તેમણે હાલની લગ્ન પદ્ધતિમાં એકદમ–વગર વિલંબે વ્યવહારિક સુધારો કરવો જોઇએ. એમાં સુધારો કર્યા સિવાય જ્ઞાતિ ઉન્નતિના અનેક મહા ભાગીરથ યત્નો પણ આપણને દશ દશ વર્ષે થયાં નહિ જેવું ફળ આપી રહ્યાં છે. રોગનું મુળ જતાં દવાઓ–પૌષ્ટિક દવાઓ એકદમ અસર કરશે.

કન્યાઓ લેવાદેવાના ક્ષેત્રને વધારનાર, ઉપરની વણિક જ્ઞાતિના આવી જાહેર હિંમત બતાવનાર બન્ધુઓને ધન્યવાદ આપીએ છીએ ને અમારી સમયોચિત તેમને સુચના છે કે, જે જે જ્ઞાતિમાંથી કન્યાઓ મેળવી હોય, તે તે જ્ઞાતિમાં તમારી જ્ઞાતિની પણ કન્યાઓ આપો–અપાવો ત્યારેજ બંને જ્ઞાતિઓ એકત્ર થશે, નહિ તો, દેનાર લેનાર એક પક્ષે માત્ર બહારવટીઆ જેવા જુના વિચારવાળાઓની નજરમાં ને વાતોમાં ગણાશે. આ વ્યવહારિક સુચના તરફ અમે એ સાહસિક જ્ઞાતિશુભેચ્છક વણિક બન્ધુઓનું ધ્યાન ખેંચીએ છીએ અને પરમાત્માએ તેમને આવાં જ્ઞાતિ હિતનાં કામો કરવા જે વખત આપ્યો છે, તમાં અધિક ઉન્નતિ કરે તેવી પ્રભુને અમે પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n30/mode/1up

realpatidar.com

ફોગટમાં ફેંકાતી છૂટી છવાઈ ક્ષણોની કીંમત.

(લેખકઃ—ખોડીદાસ મંગળદાસ પટેલ, વીસલપુર).

જો તમે તમારા ગામનું, તમારા દેશનું યાને જનસમાજનું કંઇપણ કલ્યાણ કરવા ઇચ્છતા હો અથવા તમારા મનમાં ઉઠતી ઊચ્ચ અભિલાષાઓ પારપાડવાના વિચારોમાં ગોથાં ખાતા હો તો કોઇપણ ચીજને નકામી ગણો નહિ. નાની સરખી દેખાતી વસ્તુઓ પણ કોઇક વખતે મનુષ્યને ઘણીજ ઉપયોગી થઇ પડે છે. જુઓ કે ધુળ જેવી નજીવી વસ્તુપણ નકામી ગણવા જેવી નથી, કારણ કે તેમાંથીજ ઇંટો અને માટીનાં વાસણો બને છે જે વાસણ ઉપયોગમાં આવે છે અને ઇંટો વડે મોટા મોટા મહાલયો બંધાય છે.

નાના નાના દોષો તરફ લક્ષ ન આપવાથી સંસારમાં કેટલીક જાતી નષ્ટ થઇ ગઇ છે અને નાના ગુણોની સંધી કરવાથી કેટલીક જાતીઓ ઉન્નતિના શીખરે બિરાજમાન થઇ છે. અરે ! જુઓ કે આખું બ્રહ્માંડ જે આટલું બધું મોટું જણાય છે તે પણ અણું અને પરમાણુંઓનો જ માત્ર જથો છે; તેજ પ્રમાણે આપણી નકામી વહી જતી છુટી છવાઇ ક્ષણો આપણું જીવન રચે છે, તેમ તેમાં કોઇવખતે ઘણુંજ અગત્યનું કાર્ય કરે છે. જેમ આપણા મોંની અંદર ૧૦—૧૫ દાંત તે પુરતા કહેવાતા નથી તેમ અમુક સમયનો જ આપણે કરેલો ઉપયોગ કાંઇ આખા જીવનનો ઉપયોગ કહેવાતો નથી.

શું તમે નથી જાણતા કે આપણા જીવનની અંદર સુયોગ તો કોઇવારજ પ્રાપ્ત થાય છે ? સર્વ કોઇ જાણે છે જ; આપણે એમતો જાણતાજ નથી કે સુયોગ અમુક વખતેજ પ્રાપ્ત થશે. તો પછી આળસ્યથી કાંતો થોડી ક્ષણોની બીન કીંમતથી તેને શામાટે હાથથી જવા દો છો. ખરે ! તે કદીપણ ફરીથી પ્રાપ્ત થવાની નથી (ગત અવસર આવે નહિ, ગયા ન આવે પ્રાણ) માટે જેઓ પોતાની ઊન્નતિ ઇચ્છે છે તેવા મનુષ્યોએ તો જીંદગીની એક પણ પળ નકામી વહી જવા દેવી જોઇએજ નહિ. ખરે ! ઉદ્યમી પુરૂષો માટે સમય તે સુવર્ણજ છે.

આપણે કેટલાકને એમ કહેતા સાંભળીએ છીએ કે બજારમાં જવાને હવે પાંચ મિનિટની વાર છે અથવા જમવાને હવે માત્ર ૭ મિનિટનીજ વાર છે તેમાં શું કરવાના છીએ ? પરંતુ યાદ રાખો કે એવી દરરોજની પાંચ મિનિટ પણ વરસે લગભગ અડધા માસ જેટલા દિવસો નકામા કાઢે છે; અફસોસ આપણે તો એવી કેટલીય પાંચ મિનિટો ફોગટ ફેંકી દઇએ છીએ તેનો હિસાબ પણ ક્યાં છે ! શા માટે મનુષ્યની દરેકે દરેક પળ તેના ઉપયોગમાં ન આવે ? શું આટલેથીજ મનુષ્ય ઉન્નતિનો છેડો આવી ગયો ? વિચારો કે મનુષ્ય ઉન્નતિને કરનાર જ્યારે સમયનો સદુપયોગજ છે, ત્યારે તેને હાથથી શા માટે જવા દેવો જોઇએ ?

એક વસ્તુની પાછળ સઘળો સમય વ્યતિત કરવો એવું કાંઇ કહેવાનું નથી. આરામ અને આનંદ વિકાર એ પણ અગત્યની વસ્તુ છે. એક કામમાંથી નિવૃત થઇ બીજા કામમાં ચીત દઇને પણ આપણે આરામજ લઇએ છીએ. નકામા બેસી રહેવું તેનું નામજ આરામ લેવો એવું કાંઇજ નથી. વિષયાંતર થતાં પુર્વના વિષયમાં આપણામાંથીજે કાંઇ વસ્તુનો ઉપયોગ થયો હોય અને તેને થાક લાગ્યો હોય તે જ્યારે આપણે બીજા વિષયમાં મેળ-realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n31/mode/1up

શીએ છીએ ત્યારે તે વસ્તુ આરામ લે છે. બીજી બાબતોનો વિચાર કરવાથી અથવા બીજું કામ કરવાથી પહેલા કરેલા કામનો અથવા વિચારનો આપણે થાકજ ખાઇએ છીએ. જેઓ મહાપદને પામ્યા છે તેઓ પોતાની જીંદગીની એક પણ પળ જવા દેતા નહોતા, તેઓ તેમના કોઇપણ બળ કે શકિતને પડી રહેવા કે સડયા કરવા દેતા ન નહોતા, પણ હંમેશાં જાગૃત અને સાવધાન તથા કર્તવ્ય તરફ અભિમુખજ રાખ્યા કરે છે.

કેટલાક માણસો એવા પણ હોય છે કે કામ પુરૂ થઇ રહ્યું છે; છતાં ફરી ફરી નકામી ચૂંથણી કરે છે; અથવા કોઇ મિત્ર કે પિછાનવાળાના ઘેર જઇ કામ જેટલી વાત ન કરતાં વીના કારણે તે વાત ફરી ફરી અથવા બીજી નકામી વાતો કરી, ફરી નથી મળવાનો એવો અમૂલ્ય સમય પાણીમાં નાંખી દે છે.

ભ્રાતાઓ ! એટલું યાદ રાખો કે આપણે કંઇ પણ કામ ન હોય તો એક ઓરડીમાં જઇ બેસી રહેવું, પણ જેને કામ છે અને જેનું સમય ઉપરજ જીવન છે, તેવાનો ને તેના સમયનો ભોગ શા માટે લેવો ? અરે ! જેનું જીવન તે સમયજ છે, તેવાનો સમય લઇ લેવાથી શું તમે તેના જીવનનો નાશ નથી કરતા ? તે બિચારાને નકામા તમારી પાસે બેસી રહેવાથી કેટલો શોચ થવાનો ? તમે તમારો સમય નકામો ગાળતા હો તો એક રીતે જોતાં સ્વઆત્મઘાતી તો છોજ, છતાં બીજાના જીવનઘાતી બની નકામુ પાપ શા માટે વહારી લ્યો છો ?

ઘણા માણસો તમે શું કરવા ધારો છો ? અમે આમ કરવા ધારીએ છીએ, એવીજ નકામી વાતો પૂછવા અને કહેવામાં કેટલોય કાળ ફોગટનો વ્યતિત કરે છે—વ્યર્થ ગુમાવે છે. યાદ રાખો કે કોઇ પણ આવેલો પ્રસંગ ફરી મળવાનો નથી, માટે તેને અપૂર્વ વેગ સાધી લ્યો. અમૂક કામ કરવાને તમને આજ જે તક મળી છે, તે આજેજ મળી છે, હવે મળવાની નથી માટે તેને સાધી લ્યો.

જ્યારે તમારૂં કામ થઇ રહે એટલે ઢીલા થઇ ફરીથી નથી મળવાનો, એવો સમય નકામો ગાળતા બેસી ન રહો, પણ ઉત્સાહ પૂર્વક એવા કામમાં જોડાઓ કે જે તમને નવો આનંદ આપે. જેથી તમારૂં તેમ જનસમાજનું હીત થાય એવાં હજારો કામો તમે તમારી છૂટી છવાઇ ક્ષણોમાં કરી શકો તેમ છો.

ગ્લૅડસ્ટન હંમેશાં તેની સાથે સમય નકામો ન જાય તે માટે એક પુસ્તક રાખતો હતો. તેના જેવા પ્રબુદ્ધ પુરૂષ જ્યારે સમયની આટલી બધી કીંમત ગણે છે ત્યારે જેમણે કંઇજ મેળવ્યું નથી, તેમના તરફથી તો કેટલી આશા રાખવી જોઇએ !

"વીલીયમ ટી ફૅાસ્ટર" નામનો એક ગરીબ બાળક હતો. તેણે પોતે અભ્યાસ આગળ ચલાવવા સારૂ આમથી તેમથી થોડા પૈસા એકઠા કર્યા હતા. તેણે લેટિન ભાષાનો અભ્યાસ કર્યો ન હતો. તેને એમ જણાવામાં આવ્યું કે કાલેજમાં દાખલ થવા માટે જરૂર લેટિન ભાષાશીખવી પડશે અને ભણતાં શીખતાં બે વર્ષ જોઇએ ! અને કૅાલેજ ઉઘડવાને માત્ર બે મહિનાની વાર હતી. આથી શું તેણે ભણવાનો વિચાર માંડી વાળ્યો ? શું તે નિરાશાના સાગરમાં ડુબ્યો નહિ હોય ? ના બેમાસમાં તેણે અભ્યાસ કર્યો, પરિક્ષા આપી અને કૅાલેજમાં દાખલ થયો. વિચારો કે તેણે પોતાની એક પણ ક્ષણ નકામી જવા દીધી હશે ! નહિજ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n32/mode/1up

realpatidar.com

ભરૂચ પાટીદાર બોર્ડીંગ.

આ બોર્ડીંગની સ્થાપના કરવામાં પા. ચુનીલાલ વનમાલીદાસે ખાસ ભાગ લીધો છે ને જ્યાં સુધી બીજા સારા સવડવાળા મકાનની જોગવાઈ થાય ત્યાંસુધી પોતાની વાડી મફત વાપરવા આપી છે. બોર્ડીંગને દૃઢ કરવા કુવારદનાં બાઇ રળીઆત તથા સમનીના પા. જીજીભાઇ લાલદાસે ગીરો હકની જમીન અર્પણ કરી છે તેમને ધન્ય છે. અત્યાર સુધી ૨૮ વિદ્યાર્થીઓએ બોર્ડીંગનો લાભ લીધો છે. ઓણસાલ પરિક્ષામાં બેઠેલા ૧૯ માંથી ૧૮ જણ પાસ થઇ ઉપરના કલાસમાં ગયા છે. કામ ઉત્સાહપુર્વક ચાલે છે, ને તે માટે તેના કારભારી મંડલને અમે ધન્યવાદ આપીએ છીએ.

૧૨) પા. હરગોવીંદભાઇ મુ. કલ્લા
૫) પા. નાગજીભાઇ નરસીદાસ મુ. ચીંગસપુરા.
૩૦૦) ત્રાશલી, શાહપુરા, કાવીઠા ગામોના પંચ તરફથી.
૩૭૫) પા. હરીભાઇની વતી શાહપુરના બેચરભાઇ ભુખણ
૧૦) પા. રણછોડભાઇ કાલીદાસ કરપાલી
૨) પા. દેશાઇભાઇ રામદાસ શાહપુરા.
૨) પા. માધવભાઇ મનોરભાઇ વિલાયત
૧૦) રાયજીભાઇ લખમીદાસ શાહપુરા.
૧૦) પા. દેશાઇભાઇ રણછોડભાઇ પાણેથા
૨) પા. બેચરભાઇ માધવભાઇ, બોરી ઉપરાંત મોજે બોરી ગામની જમીન આશરે વીઘાં ૮૨ મળી છે.
૨ા=ા ઉપરાલી ગામ તરફથી કમંડલ
૨૫) ત્રાંબાની કોઠી એક ચીંગસપુરાનાં ડાહી બેન.
૧૦) પીતળનું તપેલું એક ત્રાશલી ગામ તરફથી
૧૫૦) પા. મોતીભાઇ ગરબડભાઇ ઝાડેશ્વર
૪)- પા ધોભાઇ અંબાઇદાસ ચીંગસપુરા.
૫) મંગળદાસ કુબેરદાસ ખંભાત.
૧૩) પા. ડાહ્યાભાઇ દેશાઇભાઇ કુવાદર.
૧૦) પા. ઇશ્વરભાઇ નરોતમદાસ ચીંગસપુરા.
૨૧) પા. ત્રીભોવનદાસ ગુલાબભાઇ ચીંગસપુરા.
૧૦) દિ. બા. ઝવેરભાઇ નાથાભાઇ વીરચંદ.
૫) પા. પરભુદાસ ગીરધરદાસ સીમલીઆ.
૨૨ા≡ શાહપુરા ગામ સમસ્ત પાણી ગરમ કરવા બંબો.
૫૧) પા. પુરૂષોતમભાઇ ભવાનભાઈ રાજપારડી.
૧૭) પરચુરણ જાફતના આવ્યા છે.
૭) પા. જીવાભાઈ ગોવિંદભાઈ શાહપુરા.
૧૦) પા. ભગવાનભાઇ ગીરધરભાઇ હળદર
૫૦) બાઇ ધુળી સુરતી.
૧૩૦૦) ગીરો બક્ષીસ મળેલ જમીનના ગીરો હકના
૧૨ા≡ લાકડાની બેંચ સ્વ. ભુખણભાઇ તરફથી
૨ા= લેમ્પ તથા બોર્ડીંગનું પાટીઉ.

આ સિવાય પા. જેરામભાઇ કીસનાડવાળા; પા. ચુનીલાલ વનમાલીદાસ ભરૂચ; પા. નાથાભાઈ બાપુભાઇ; પા. ત્રીભુવનભાઇ ગુલાબભાઇ ભરૂચ અને પા. લલુભાઇ ગોપાળભાઇએ બે બે દિવસ જમણ આપ્યાં હતાં. તે વિગેરે બન્ધુઓનો ઉપકાર માનવામાં આવે છે. વળી અત્યાર સુધી આસપાસના જે જ્ઞાતિ બન્ધુઓ તરફથી મદદ મળી નથી તેમને મદદ માટે નમ્રતાપૂર્વક વિનતિ કરવામાં આવે છે. દરેક બોર્ડર વિદ્યાર્થી પાસેથી દરમાસે સાડાપાંચ રૂપિયા લેવામાં આવે છે. છતાં મોંઘવારીને લીધે રૂ. ૬૦૦) ખોટ જાય. હાલ ફકત ૨૭ વિદ્યાર્થીઓજ રાખી શકાય તેમ છે. દરસાલ વિદ્યાર્થીઓ વધતા જવાનો ચોકસ સંભવ છે

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n33/mode/1up

1917-05 & 06 -Kadva Vijay (1495)

realpatidar.com

તેથી હાલની ઉપજ વધારવાની ઘણી જરૂર છે. બન્ધુઓને તે માટે ખાસ વિનતી કરવામાં આવે છે. આ બોર્ડીંગ જીલ્લાના સઘળા પાટીદારો માટે ખુલ્લી છે અને કડવા પાટીદારોનાં ભરૂચ આસપાસ ઘણાં ગામ છે છતાં હજુ સુધી **એક પણ કડવા પાટીદાર વિદ્યાર્થી દાખલ** થયેલ નથી, એ કડવા પા. જ્ઞાતિની કેળવણી વિશે કેટલી અધમ સ્થિતિ છે, તે બતાવી આપે છે. ભરૂચ આસપાસ છન્નુનો **ગોળ** નામે એક મોટો જથો કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિનો છે, તેમાં અમલેશ્વર વગેરે ગામોના પટેલો પંચની પટેલાઈમાં ઘણા આગળ વધેલા છે છતાં ભણવા ભણાવવા તરફ તેમના જથાની આવી બેપરવાહી જણાતાં અમને ઘણું લાગી આવે છે. આ સંસ્થાની વ્યવસ્થામાં રા. ઇચ્છાલાલ પ્રભુદાસ, રા. નાથાભાઇ, રા. મણીલાલ મોતીલાલ ભટ્ટ, અને રા. ઇશ્વરભાઇ અમથાભાઇએ જે પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો છે તે માટે અમે તેમને ધન્યવાદ આપીએ છીએ.

કુણબી ક્ષત્રિય છાત્રાલય (બોર્ડીંગ) કાશી—બનારસ.

થોડા વખત પર ચુનાર પાસે મેડીઆ ગામમાં કૂર્મીક્ષત્રિય શીક્ષાપરિષદ મળી હતી. તેમાં જ્ઞાતિની કેળવણી સંબંધી ઉપયોગી બાબતોની ચર્ચા થતાં ઉપરોક્ત નામની બોર્ડીંગની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. તેને માટેના ફંડમાં; ચોધરી રૂપનારાયણસિંહ અને ચોધરી દિપનારાયણસિંહ (તંત્રી કુ. ક્ષ. હીતૈષી) એ રૂ. ૧૫૦૦); ચો. સર્યૂપ્રસાદસિંહ, ચો. આદિત્યનારાયણસિંહ અને ચો. રાધાકૃષ્ણસિંહે મળી રૂ. ૧૦૦૦); બાબુ નરોતમસિંહ રૂ. ૨૫૦); બાબુ જેખુરામસિંહ રૂ. ૧૨૫); ચો. જયનારાયણસિંહ રૂ. ૧૦૦); ચો. વિક્રમાદિત્યસિંહ રૂ. ૧૦૦); ચો. ઉદિત્યનારાયણસિંહ રૂ. ૧૦૦); અને બાબુ રામખેલાવનસિંહ રૂ. ૧૦૦); તથા બીજા પરચુરણ ૬૫) મળી કુલ્લે રૂ. ૩૩૪૦) લગભગ ફંડ થયું છે અને કાશીમાં બોર્ડીંગ ચાલુ થઇ છે. તેમાં આ વર્ષે ૧૩ વિદ્યાર્થીને પુરી ફી લઇને, એકને અડધી ફી ને એકને માફી, મળી કુલ પંદરને રાખી શકાશે. દાખલ થવા ઇચ્છનાર પાસેથી એક રૂપિયો દાખલ ફી, પાંચ રૂપિયા ડીપાઝીટ અને માસિક છ રૂપિયા ભોજન વગેરેના લેવાનું ધોરણ રાખ્યું છે. આવી પ્રવૃત્તિ માટે અમે તે તરફની કેળવણી પરિષદના નેતાઓને ધન્યવાદ આપીએ છીએ.

ભાવનગરની જ્ઞાતિમાં વિદ્યાવૃદ્ધિ.

નવા કડવા એમ. એ—આપણી જ્ઞાતિમાં આજ સુધી પ્રૉ. સ્વામીનારાયણ જેઠાલાલ ચીમનલાલ એકલાજ એમ. એ. હતા પરંતુ ભાવનગરની જ્ઞાતિમાં બીજા રા. રા. વિઠ્ઠલદાસ ખીમજીભાઇ એમ, એ. થયા છે. તેમના પિતાજીનું નામ રા. ખીમજીભાઇ ધનજીભાઇ કાપડીઆ છે. પોતે આવી ઉચ્ચ પરિક્ષા પાસ થનાર બીજાજ હોવાથી ભાવનગરમાં તેમને માન આપવા મેળાવડો થયો હતો. અમો પણ આ જ્ઞાતિ બન્ધુને અંતઃકરણ પૂર્વક મુબારક બાદી આપી જ્ઞાતિ સેવાના ક્ષેત્રમાં પધારી યથાશક્તિ મદદ કરવા તેમને આમંત્રણ કરીએ છીએ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n34/mode/1up

realpatidar.com

વળી ત્યાંના પાટીદારોમાં પણ રા. રા. ભાયાભાઇ રત્નજી પટેલ બી. એ. થયા છે ને રા. રા. વલ્લભભાઈ બહેચરભાઇ પટેલ બી. એ. એલ. એલ. બી; થયા છે. તેમને માનપત્ર આપવા મેળાવડો થયો હતો. "પાટીદાર યુવક મંડલ સુરત" ના પ્રમુખ સા. ભાઇશ્રી ચંદુલાલ બી. એ. પ્રમુખ સ્થાને બિરાજ્યા હતા. ભાઇશ્રી કુંવરજી પણ ત્યાં પધાર્યા હતા. અમો આ બંને બંધુને અંતઃકરણ પૂર્વક ધન્યવાદ આપી જ્ઞાતિ સેવાના પવિત્ર ક્ષેત્રમાં યથાશકિત સહાયક થવા આમંત્રણ કરીએ છીએ.

જાણુવા જોગ.

૧. દિલ્હી શહેરની "ઘંટાઘર" નામની જાણીતી જગાનું ખોદકામ કરતાં ૪૯ મણ વજનનો અને ચૌદ ફુટના ઘેરાવાનો એક મોટો લોખંડી તવો હાથ લાગ્યો છે.

૨ ટીબેટના લોકોમાં એવી માન્યતા છે કે શરીરપર જેમ વધુ મેલ ચડે તેમ માણસ ભાગ્યશાળી થાય છે; તેથી ત્યાંના લોકો પોતાનાં શરીર ધોતાજ નથી, એવા ઘણા લોકો ત્યાં છે કે જેઓએ આખી ઉમ્મરમાં પણ એકવાર પોતાનું શરીર સાફ કર્યું ન હોય. તે લોકો એ વાતનું મોટું અભિમાન ધરાવે છે કે અમે કદી પણ શરીરને પાણી અડકાડ્યું નથી યા સ્નાન કર્યું નથી. લગ્ન કરતાં કન્યાની ન્યાત, જાત, ધનદોલત વગેરે લાયકાત સાથે તેણે કદી પણ સ્નાન કરેલ ન હોય, એ લાયકાત ખાસ જોવાય છે. જો તે કન્યાના અંગપર મેલ વધારે જામેલો હોય તો તે ખાસ ભાગ્યશાળી મનાય છે. તે લોકો કહે છે કે માણસ સ્નાન કરી શરીરપરનો મેલ કાઢી નાંખે તો તેનાં સઘળાં સુખને સદ્ભાગ્ય મેલની સાથે ચાલ્યાં જાય છે. લોકો કદી કપડાં પણ બદલી ધોતા નથી. તેમની સાથે બેસતાં કોઇપણ જાતીના પરદેશી માણસને સુગ ચડે છે.

૩. જર્મનીના એક હાનોવરનામે પ્રાંતમાં કેટલાક લોકોએ માટી ખાવાનો પંથ કાઢ્યો છે તેમનું માનવું એવું છે કે અનાજ વગેરે કુદરતી ખોરાક અને જીવનતત્વો માટીમાં છે તેથી માટી ખાવી એ ઉત્તમ છે. દુનીઆમાં કેટલીક જંગલી જાતીઓ માટી ખાઇને જીવે છે, તેમનું આ અનુકરણ ગણાય. પણ દુનીયા સાથે કલહ કરી રહેલા એ કલેશી જર્મનોને થોડા વખતમાં હવે ખોરાકની ખોટ પડશે ત્યારે અમને લાગે છે કે તેઓ આ પંથમાં ખુશીથી કે નાખુશીથી ભળશે. કાંઇ મૂર્ખાઇને મર્યાદા થોડીજ હોય છે?

૪. ઓસ્ટ્રેલીઆમાં એક રૂપિયાનું એક મણ ઘી મળે છે. ત્યાં ઢોરની એટલીબધી છત છે કે એક ગૃહસ્થને ત્યાં બારલાખ ઢોર ને અઢીલાખ ઘેટાં છે. આપણા દેશમાં પણ અસલ ગાયો, બળદ વગેરે મોટી મિલ્કત ગણાતી. હાલ આવાં અમુલ્ય પશુઓ હજારોની સંખ્યામાં કપાઇને ખોરાકમાં જાય છે. જે માટે ઘણી લડત ચલાવાય છે પણ હજુ કાંઇ ફતેહ મળી નથી. ગાય બળદ ખેતીમાં ખાસ જરૂરી પ્રાણી છે છતાં તેની કતલપર પણ કશો અંકુશ નથી મુકાયો. દેશ ખેતીપર આધાર રાખનાર છે છતાં ખેતીનાં સાધનોની આ દશા છે.

૫. હોલ્કર સરકારે "આંતર જાતિ વિવાહ હિંદુ મેરેજ લો" નામનો કાયદો અમલમાં મુકયો છે, જેના આધારે એક જાતીનો હિંદુ, બીજી હિંદુ જાતીની કન્યા પરણી શકે

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n35/mode/1up

realpatidar.com

ને તે લગ્ન કાયદાસર ગણાઇ શકે. જ્ઞાતિના આગેવાનોની હવે આંખ ઉઘડે ને આપણને **બાળલગ્નની** બેડીમાંથી મૂક્ત કરે તો સારૂ, નહિ તો સુધારાને કોઇ રોકી શકશે નહિ. અને પછી સહુસહુની નજરમાં આવે તેમ રસ્તા કરશે. અમારી આગેવાનોને સૂચના છે છે કે જો બંધારણ ચાલુ રાખવું હોય તો તકરારી બાબતોનો આપણા જ્ઞાતિશીરોમણી દરબારશ્રીને મધ્યસ્થ રાખી રસ્તા કાઢો. નહિતો સહુ સહુની મેળે સ્વતંત્ર છેજ.

ભાવનગરમાં ખેડુતસભા--તા. ૨૩-૬-૧૭ નાતની જગામાં ભાઇશ્રી ચંદુલાલ બહેચરલાલ પટેલ બી. એ. ના પ્રમુખપણા નીચે મળી હતી. ભાવનગર સ્ટેટના ખેડુતોની જરૂરીઆત ને. ના. મહારાજા સાહેબને વિદીત કરવા પ્રમુખ સા. ને સત્તા આપી હતી. બાદ સીમ, વેઠ, કુવાની કસર અને ઘરઆગળ ઢોર બાંધવાની જગાપર મ્યુનીસીપલ એકટ વગેરેપર વિવેચન થયાં હતાં.

પાંચમી પાટીદાર પરિષદ—ભાવનગરમાં મળવાની હોવાથી ત્યાં સમસ્ત પાટીદાર વર્ગમાં અત્યારથીજ ઉત્સાહ ફેલાયો છે. પરિષદ ફંડમાં ત્રણ ગૃહસ્થોએ રૂા. ૨૦૦૦ માંડયા છે. આ સ્થળે મળનારી આ પરિષદ ફતેહમંદ ઉતરશે તેવી આશા છે.

ભાવનગરમાં સ્ત્રીપુરૂષોની સભા--આવતી પાટીદાર પરિષદ અત્રે મળવાની હો- વાથી તેના અગાઉથી સંસ્કાર પાડવા તા. ૧-૭-૧૭ આ સભા રા. કુંવરજીભાઇના પ્રમુખ- પણા નીચે મેળવવામાં આવી હતી. લગભગ ૨૦૦ બહેનોએ ભાગ લીધો હતો. જ્ઞાતિ- સુધારા અને સ્ત્રી કેળવણી વિષે રા. રણછોડભાઇ વહાલાભાઇએ અને રા. ઓધવજીભાઇએ સારૂ વિવેચન કર્યું હતુ.

સુરત પાટીદારબોર્ડીંગ--ના મકાન ફંડ માટે રા. કુંવરજીભાઇ આફ્રીકા ગયા હતા ત્યાંથી રૂા. ૧૬૦૦૦) ફંડમાં લાવ્યા અને બીજા મંડાવવાનું અત્ર આવ્યા પછી ચાલુ છે. તેથી વિદ્યાર્થી આશ્રમ, બોર્ડીંગ માટે મકાન કરવા સઘળી વાતે અનુકુળ જગા પસંદ કરવાની હીલચાલ ચાલે છે. જગાવિશે વાતચીત ચાલે છે. અલ્પ સમયમાં જમીન મળતાં મકાનની શરૂઆત થવા સંભવ છે. કડવા પાટીદાર બોર્ડીંગ અમદાવાદને જગાને મકાનની કેટલીબધી અગવડ છે તે સહુ જાણે છે છતાં હજુ તે વિશે કાંઇ થતું નથી એ આપણા તે ખાતાના કાર્યવાહકોની શીથીલતા જણાયા વિના રહેતી નથી.

વિરમગામમાં હાઇસ્કુલ—તા. ૧૭-૭-૧૭ ત્યાંના દાનવીર મીલ એજંટ શેઠ નગીનભાઇએ પોતે મોટી રકમ આપી ને બીજું ફંડ કરી મે. કલેકટર સાહેબના હાથે ખુલ્લી મુકાવી છે. મેળાવડામાં મે. કલેકટર સાહેબ, મે. એજયુ. ઇન્સ્પેકટર સાહેબ, ને. ના. ધ્રાંગધ્રાના મહારાણાશ્રી તથા દિવાન સાહેબ રાણા માનસિંહજીભાઇ, વગેરે પધાર્યા હતા. ત્યાં પણ હાઇસ્કુલ હજુ તો આજેજ ઉઘડે છે તે સાથેજ તેને અંગે બોર્ડીંગની જરૂર સ્વિકારી છે અને વીરમગામવાળા શેઠ બાલુભાઇ રતનજીએ તેના માટે મોટી રકમ આપવા જણાવ્યું છે.

બધે બોર્ડીંગનાં મકાનો થવાની પહેલ થતી આપણે જાણીએ છીએ પરંતુ સાધન સંપન્ન આપણા **મહામંડલની** બોર્ડીંગ ભાડાના મકાનમાં અનેક અગવડો વેઠે છે તે તરફ જલ્દીથી ધ્યાન આપવા અમે તેના જોખમદાર અધિકારીઓને વિનતિ કરીએ છીએ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n36/mode/1up

realpatidar.com

આતંકનિગ્રહ ઔષધાલયનાં

અમૃતતુલ્ય ઔષધો.

પ્રખ્યાત **આતંકનિગ્રહ ઔષધાલય**નાં અમૃતતુલ્ય ઔષધોએ પોતાના ચમત્કારિકપણાથી આખી દુનિયામાં મોહોટી ફત્તેહ તેમજ નામના મેળવી છે એમ જાહેર કરતાં અમોને જરા પણ સંકોચ થતો નથી. કારણકે આજસુધીમાં તેને માટે લાખો સર્ટિફીકેટો મળ્યાં છે અને મળતાંજ રહ્યાં છે.

ઔષધ.	ગુણ.		કિંમત.
૧ સહસ્રપુટી અભ્રક ભસ્મ.	ક્ષય મટાડે-કૌવત આપે.	તો. ૧ના	રૂ. ૫૦-૦-૦
૨ શુદ્ધ મોતીનો ઉંચો સુરમો.	આંખનાં બધાં દર્દો મટાડે.	,, ,,	૨૪-૦-૦
૩ ઉત્તમ લોહ ભસ્મ.	લોહી સુધારે.	,, ,,	૫-૦-૦
૪ અમૃતાર્ણવ પાક.	પુષ્ટિ અને તેજ આપે.	ડબા ૧ના	૨-૦-૦
૫ **આતંકનિગ્રહ ગોળીઓ.**	ધાતુને સુધારે વધારે.	ડબી ૧નો	૧-૦-૦
૬ શુદ્ધ મોતીનો કાળો સુરમો.	આંખની ઝાંખ મટાડે.	તો. ૧ના.	૧-૮-૦
૭ શુદ્ધ મોતીનો ધોળો સુરમો.	,,	,, ,,	૨-૦-૦
૮ નેત્રાનંદ મંદાર.	ફુલું પડળ મટાડે.	,, ાા નો	૧-૦-૦
૯ કાસાંતક.	ઉધરસ મટાડે.	ડબી ૧ નો	૧-૦-૦
૧૦ જ્વરાંતક.	તાવને મટાડે.	,, ,,	૧-૦-૦
૧૧ બાળમિત્ર.	બાળકોને હૃષ્ટપુષ્ટ કરેછે.	,, ,,	૧-૦-૦

આ દવાઓની વધારે વિગત તથા આવીજ ચમત્કારિક બીજી ઘણી દવાઓની વિગત જાણવાને માટે અમારૂં પ્રાઇસલિસ્ટ મંગાવીને વાંચો.

વીરમગામ એજંટ,
મેસર્સ ગીરજાશંકર પુરૂષોત્તમ શર્મા
ઍન્ડ કો.—બોરડી બજાર.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિશંકર ગોવિંદજી.
માલેક—આતંકનિગ્રહ ઔષધાલય,
જામનગર—કાઠિયાવાડ.

realpatidar.com

https://archive.org/details/bk1495/page/n37/mode/1up

realpatidar.com

શીવલાલ દયારામ

પંચાલ.

ચોખા ચાંદી સોનાના

વેચનાર

ઠે. રતનપોળ દુકાન નં. ૫૨૯૪

અમદાવાદ.

realpatidar.com